

תורת שיח

ליקוטי בתר ליקוטי בענייני העומר במשנת הרב זצוק"ל

בפצותי שיח

דבר המערכת

עומדים אנו בסיומם של חודשיים שלמים, בלי דמותו המאירה והמרוממת של הרב זצוקללה"ה זיע"א, ככל בית ישראל, כולנו מרגישים וחשים את החסר הגדול, ואת החלל שממלא את ליבותיהם של רבבות אלפי ישראל, המבכים מרה את לכתו.

בימים אלו, 'ימי ספירת העומר', אשר טומנים בחובם שני עניינים, האחד, אבלות על תלמידי רבי עקיבא, שנפטרו מחמת שלא נהגו כבוד זה בזה, וכל אחד ואחד מתחזק בדברים שבין אדם לחבירו, השני, ימי התעלות ושאפה לקראת מותן תורה הבעל"ט בחג השבועות, וכפי שמגדיר זאת בעל החינוך (מצוה ש"ו) 'כעבד ישאף צל', בשני עניינים אלו, אנו רואים מיד את דמותו של הרב זצוק"ל, שהיה שלם בכל העניינים, אבל בשני דברים אלו בפרט, מידות נשגבות להפליא, ובין אדם לחבירו שאינו מצוי בכלל.

באחד הימים, כאשר בא אל הרב זצוק"ל יהודי שהיה רגיל לשאול שאלות בכל שבוע, הרב שזמנו היה קצר, אמר לו שישאל חמש שאלות, וכשסיים הרב להשיב לו על את חמשת השאלות, אמר לו בחיך 'ברוך שפטרני'. אותו יהודי, שב ופנה לצאת, אלא שהרב חשש שמא הוא נפגע קצת, שלח לקרוא לו, בטרם יצא מן הבית, ואמר לו בחיך, 'אתה יודע שלא התכוונתי, עכשיו תשאל עוד שאלה', כך פייסו הרב, כדי שחלילה לא יהיה חשש בפגיעה בזולת.

גם בענין השני, השאפה למתן תורה, חשנו וראינו אצל הרב בכל עת, את הכמיהה העצומה לדעת את כל התורה, ואפילו שהתורה היתה פרושה לפניו, היו דברי תורה חביבין עליו כל יום כשעת נתינתו, שמחה וערבות מיוחדת היתה לו בדברי תורה, ולאו דוקא בדברי תורה שלו, אלא אף בדברי תורה של אחרים, ספרים שהיו מוציאים, היה שומר כל ספר ומחבב אותו, כך זכינו בעינינו לראות קבלת התורה בכל יום.

'ועתה חסרנו כל אלה' אנו במערכת הגליון, טרם מחינו עדיין את דמעותינו, ולכן ערכנו כהמשך לגליון הקודם, שבימים ופנינים, ודלנו עובדו נאמנות, מפיחים של תלמידים שונים, והבאנו אותם לפניכם, ערוכים היטב במדור 'סוד שיח'.

בראש הגליון ובפתיחתו הבאנו את דברי ההספד, שכתב בנו של הרב זצוק"ל, הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א, בהם הוא מלמד אותנו ממידותיו התרומיות של הרב, ומביא את ארחות חייו של הרב, בעדות נאמנה מן הקודש פנימה, מכלי ראשון שזכה ללמוד עם הרב זצוק"ל בחברותא עשרות בשנים, וללוותו בכל סדרי הלימוד ועבודת הקודש בקיום המצוות.

הודאה מיוחדת לכל אלו ששלחו מסמכים תמונות ומכתבים מהרב זצוק"ל, ועל אף שעדיין חלק מן הדברים לא באו לכלל שימוש, מפאת קוצר הזמן, אנו מודים לכולם, ובעז"ה יהיה זה לעזר בהמשך.

לתועלת הרבים ניתן להעביר לשליחת מסמכים, חומרים ותגובות על הגליון, לכתובת הדוא"ל שנפתחה לכך: A05271568@GMAIL.COM

יהא רעוא, שזוכה להידבק במידותיו של הרב, וללמוד מדרכיו, אורחות חייו והנהגותיו בקודש, עדי נזכה לתחיית המתים, ובנין בית המקדש במהרה ממש.

המערכת

ענין פסוקא ד'בחריש ובקציר תשבות' בין פסח לעצרת

את חג המצות וגו'. אח"כ כתוב דיני בכור שור ופט"ח ובכור אדם ולא יראו פני ריקם אח"כ כתיב ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות בחריש ובקציר תשבות אח"כ כתיב וחג שבועות תעשה לך, והנה מה דהפסיק בין פסח לשבועות בדיני בכור הוא פשוט לפי שגם מצות בכור הוא מכח יציאת מצרים כמו חג הפסח כמ"ש ס"פ בא וגם כתוב ברגל ראשון שהזכיר דהיינו בפסח דין ראי' שלא תהא ריקם אבל הא דהפסיק בין פסח לעצרת בקרא דששת ימים תעבוד וגו' צריך ביאור. ונראה ע"פ המבואר בפרק קמא דשבועות דקרא דבחריש ובקציר תשבות קאי אתוספת שביעית ותנן התם בפ"ב דבשדה האילן מותר חרישה עד העצרת ובשדה הלבן עד הפסח וא"כ דיני תוס' שביעית ראוי להזכיר בין פסח לעצרת, גם למ"ד התם דקרא קאי להתיר קציר העומר בשבת שפיר שייך להזכירו אחר דין חג הפסח כיון שהעומר קרב בט"ז בניסן, והא דהזהיר כאן על עיקר השבת עיין בפירוש הרמב"ן ז"ל כאן. מאאמו"ר שליט"א. ועי' בברכת פרץ עוד אופנים ע"ז.

טעמא דקרא שמות י"ח

אכילת חדש שאכלו במדבר לשיטת הירושלמי

ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח מצות וקלוי וגו'. ואמר' בקדושין ל"ז ב' ממחרת הפסח אכול מעיקרא לא אכול דאקריב עומר והדר אכול. וקשה למ"ד בירושלמי רפ"ב דחלה דאכלו מצה מחדש בליל פסח דעשה דמצה דוחה ל"ת דחדש א"כ למה כתיב ויאכלו ממחרת הפסח מצות הרי גם בליל פסח אכלו מצות {ועי' תוס' קדושין ל"ח א' ד"ה אקריב והוא למ"ד השני}. וי"ל עפמ"ש כ"כ בפ' בא {בד"ה בערב תאכלו מצת} בשם מדרש דכל היכא דכתיב מצות מלא הכונה למצה עשירה וכל היכא דכתיב חסר הכונה למצה עני' ובהכי א"ש דכאן כתיב מצות מלא דהיינו מצה עשירה וזה באמת לא אכלו עד ממחרת הפסח שהקריבו העומר.

טעמא דקרא 'הושע ה' י"א

מילי דהספידא

דברי הספד וארחות חיים, מפי כתבו של בנו של הרב זצוק"ל הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א

מתוך הקדמת ספר 'דעת נוטה' על חומש במדבר, שראה אור בימים אלו בימים הקרובים

והנה אחרי שהספר כבר הוכן לדפוס, ואני עומד בשושן פורים בפניא דמעלי שבתא קדם אאמו"ר רבן של ישראל, ולפתע פתאום נחטפה מאיתנו ומכל בית ישראל נשמתו הטהורה של אאמו"ר רשכבה"ג במיתת נשיקה, ועינינו רואות וכלות, ונתקיים בו כל דברי הגמ' בכתובות ק"ג ב' שהם סימן יפה למת פניו צהובים ואדומים וכלפי העם ופניו למעלה ובע"ש וכו'.

והנה ודאי שנשמתו ז"ל לא היה לה שום שייכות לדור שלנו כי היא חצובה ממקום גבוה מאד כפי שכל העולם ראה, גם כי התנהגותו והנהגתו כל ימיו היתה מנותקת מכל העוה"ז, לא עניין אותו כלל פוליטיקא אע"פ שזה ענין של חיזוק הדת והרבה גופי תורה תלויין בה וכו', כששאלוהו הוא השיב ומיד חזר לתלמודו אך לא התעניין בזה כלל לא לפני ששאלוהו ולא לאחריו ואע"פ שהוא ידע והבין היטב שכולם מחכים למוצא פיו, אליו זה לא נגע כלל.

כשהיו מלחמות בעולם, הוא מעולם לא התעניין לשאול מה המצב ואע"פ שכל העולם חיו

הרב זצוק"ל בשמחה בבית בנו הגר"ש שליט"א המשך בעמוד 2

מילי דהספידא

(וב"ה אחר זמן קצר חזר הריכוז לאיתנו), פעם אחת בכל ימי חי ששמעתי ממנו שהוא לא הצליח להתרכז בשמו"ע, זה היה כשהגיע אליו ידיד אחד ת"ח ובכה לפניו איך שפלוגי מבזה אותו ומזלזל בו וכו' והוא ז"ל לא יכל להושיע אותו, ומיד אח"ז הוא הלך להתפלל מעריב, ובמעריב הזה היחיד הוא לא יכל לשלוט על מחשבתו ולהתרכז.

ידוע שכשהוא היה בחור וישב בחדרו של החזו"א זללה"ה ובא אחד לדבר דבר סוד ורצה שאאמור"ר הבחור יצא כדי שלא ישמע, אמר לו החזו"א אל תדאג הוא לא שומע כלום, דכירנא לפני כעשרים וחמש שנים היה לומד איתנו גמ' עם תוספות שתי דפים ליום, וארע שנרדם באמצע לימודנו עמו, ופעמים היה נרדם לחמש רגעים ויותר, הסדר היה שאני הקטן הייתי קורא והוא היה מקשיב אם הכנתי טוב את התוס', והנה ישבנו אני וחבריי ובדקנו, וראינו שבאותו התיבה בתוס' שהוא נרדם בו, כשהוא התעורר הוא המשיך במילה הבאה, וזה ה' עשרות פעמים, לא קרה שהוא חזר על מילה שהוא למד בה לפני שנרדם, וזה היה לפלא.

כשהוא היה לומד רמב"ם וכדו' ועמדו אנשים סביב כל החדר והמתינו שירים את ראשו, ודיברו בקולי קולות לידו, היות ועכשיו הוא לומד הוא לא שומע כלום, עד שהיה צריך להפוך דף הרים מעט את עיניו או שהיו דופקים עליו, ומיד קיבל בספ"י את העומדים לפניו וה' מתנצל שהוא לא ראה ולא שם לב, היו מביאים לו מכתב לקרוא, היה קוראו במהירות עצומה, אע"פ שעמדו בחדר מלא אנשים, גם תפילותיו בשמו"ע ובשאר התפילה, היה במהירות כי הוא היה מרוכז כל ימיו בדבר שעתה הוא עושה, דכירנא כשלמדתי עמו ולפעמים היה מגלה שחלמתי באמצע התוס' וקראתי בלי ריכוז, כדרך של בנ"א, היה מעיר לי וכי אתה לא שומע מה שאתה אומר.

כשהוא היה חתן, והכלה הגיעה מירושלים לשבות בשבת בב"ב, התכנית היתה שהיא תרד בתחנה מרכזית בת"א ומשם יקחו מונית לב"ב, והנה שלחוהו הוריו ז"ל שהוא החתן ימתין לה שם והוא יקח אותה במונית לביתם שבבני ברק, והוא לקח עמו מסכת נזיר, וכי הוא יבטל את זמנו, התיישב שם ללמוד בריכוז אדיר, ואדהכי והכי הכלה כבר הספיקה להגיע ומשם לקחה מונית לב"ב לבית המחוננים, וכבר מתקרב שבת והחתן לא נמצא, נסע אביו אצמו"ר מרן הקה"י לתחנה המרכזית לחפש את בנו, והנה הוא רואהו יושב ולומד מסכת נזיר בשקידה עצומה, ושואל אותו לשם מה אתה יושב פה והלא עוד מעט חשיכה, השיב לו אני מחכה לכלתי, לא היה לו שום מתח אולי כעת הכלה תגיע, אדם מן השורה לא מצליח ללמוד שורה אחת במצב כזה, והוא ז"ל כשהוא החליט שכעת לומדים שום דבר בעולם לא מטריד.

הרב זצוק"ל בסיום הש"ס בבית בנו הגר"ש שליט"א

מסתובבים טנקים ברחובות והוא ז"ל לא שינה מסדר יומו כלל, יום אחד פגש אותו ידידו הגאון האדיר ר' ראובן פיין זצ"ל ושאלו וכי אתה לא רואה פה טנקים וכו' ואיך לא תפחד, השיב לו זללה"ה כשאני רואה טנק אני מסתפק מה דינו לענין מזוזה ומה דינו לענין קבלת טומאה והתחיל למנות לו את צדדי הספק ע"פ הרמב"ם בסדר טהרה, כשהוא היה בערך בן י"ג כשהיתה מלחמת העולם השנייה וכמובן כל העולם כולו היו שרויים בפחד נורא לא ידעו מה ילד יום ואאמור"ר ואאמור"ר והחזו"א וכל המשפחה היו פה בא"י בב"ב, ולאחד הדודים של המשפחה היה רדיו שיכלו להתעדכן מה המצב בעולם, והנה יום אחד אצמו"ר מרן הקה"י זללה"ה שלח את אאמור"ר זצ"ל לילך אל הדוד ההוא ולשמוע מה נעשה בעולם, וכשחזר שאלו מה שמעת, השיב הנער הקדוש שמעתי שהגרמנים נלחמים עם הרוסים ואחד מהם מתחזק על חבירו ומנצחו, שאלו אביו מי מנצח את מי, השיב לו, את זה אני כבר לא יודע, ענה לו אביו ז"ל אני רואה שאתה לא ראוי לשום דבר שבעולם רק לשבת וללמוד.

הוא היה קדוש מרחם, מיום היוולדו כל עיסוקו וכל המשחקים שהוא שיחק היו בדברי תורה, אביו זצ"ל כשנענע עריסתו בהיותו תינוק היה שר לפניו את סדר מסכתות הש"ס ברכות פאה דמאי כלאים וכו', ומיד כשהוא ידע לדבר הוא ה' שר את כל מסכתות הש"ס, ופעם הוא אמר לאחד מהדודים שבחנו וכשסיים לומר עוקצין אמר הילד בבדיחותא הראית אני יודע את כל הש"ס, והיה אומר ע"ז שאבא רצה להכניס לי חשק לדעת את כל התורה, הוא סיפר שהוא תמיד חמד לחבר ספרים ולכן כשהוא היה ילד קטן הוא רשם רשימה ארוכה של כל התנאים והאמוראים וכו' לפי הא"ב אלו היו המשחקים של הילד הקדוש הזה, והוא אמר שהוא ביקש מאביו שילמד איתו מסכת עירובין כי הוא ראה שם ציורים ועניין אותו להבין את הציורים, כל ההנאות והסקרנויות שלו היו סביב התורה הקדושה.

הוא היה אוהב לברר נושאים עד הסוף, בעיקר הוא אהב לברר נושאים ולחבר עליהם ספרים בדברים שעדיין לא נתחברו עליהם ספרים (כמס"כ בהקדמה לנחל איתן), לכן בצעירותו ממש חיבר ספר שלם על עגלה ערופה, ובאמת לפני זה כתב כמה קונטרסים, אך כנראה הם לא היו ראויים להדפסה, והיה מספר בעידן חזו"ת שחיבר בילדותו ספר וקראו קדש קדשים והחזו"א תיקן בכתי"ק קרש קרשים, כלומר שאינו ראוי להדפסה, גם חיבר בילדותו ספר שמתרץ את כל הקושיות שהרעק"א הניח בצ"ע על הגליון הש"ס, ואביו בזה לו ואמר לו וכי סבור אתה שהגרעק"א לא עלה על דעתו התיורצים שלך, וגנוז.

במד"ר פרשת נח פל"ד י' איתא הרשעים הם ברשות לבן אבל הצדיקים לבן ברשות, אאמור"ר זללה"ה היתה לו שליטה מלאה על מחשבותיו כשהיה פותח ספר ללמוד בו מיד שכח מכל הנעשה סביבו, גם כשהיו לו ילדים קטנים ודירה קטנה, והילדים שיחקו ודיברו ועשו רעש כדרך של נערים הוא ז"ל מעולם לא אמר להם שזה מפריע לו ושיצאו מהחדר, גם כל השנים כולם ידעו שאפשר לדבר לידו על כל דבר ואילו זה לא נוגע כי הוא לא שומע, גם כשישב באוטו ולא היה לפניו ספר פתוח, יכלו לדבר לידו בקול והוא לא שמע.

דכירנא כשהוא קיבל אירוע מוחי רח"ל לפני עשרים שנה ונסענו איתו באוטו לעשות בדיקה, לברר מה קרה שהוא מרגיש שיתוק והוא לא יכול לילך, אנחנו כהרגלנו דברנו לידו מבלי להזהר, והנה הוא ז"ל מתערב להשיחה, ומיד הבנו שיש לו אירוע מוחי והריכוז שלו נחלש

דכירנא כד הוינא טליא ולמד איתי משניות קנים וכשהגיעו לפ"ב במשנה פרח אחד מן הראשונה לשניה לשלישית וכו' כנראה לא הצלחתי להבין מדויק, הוא ז"ל עם העקשנות והסבלנות הגדולה שלו טייל איתי ברחובות בב"ב זה היה בבין השמשות של מוצ"ש והסביר לי בע"פ את המשנה עד שהבנתי, כד הוינא טליא מאד היו תקופות שלמדנו ושנינו שוכבים יחד במטתנו ולומדים עד שמסיימים את הקצבה, והיו תקופות שהיינו לומדים בלילה לפני תפילת וותיקין, כגון בחורף שהנך מאוחר, ודכירנא שהיה לי קר מאד (לא היה תנור, כנראה חשש שזה ירדים אותו) ואני הילד הייתי מתעטף בשמיכה (הוא לא) וכך היינו לומדים, העיקר לא לבטל את הקביעות, לפעמים הייתי עייף מאוד, אבל להגיד לו לא העזתי, כי ראיתי איך שהוא מוסר נפשו על הלימוד הזה (לא שהוא אמר איזשהו רמז שזה קשה לו, אך ראו בחוש איך שזה בנפשו והוא לעולם לא יבטל הלימוד הזה), ממש קיים בנפשו הפסוק הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה ותייד שנותי מעיני, כל באי עולם לא יכלו להזיזו מקביעותו, אע"פ שהוא לא קיבל מאחד בעולם עידוד על הלימוד הזה, אני אמרתי לו תמיד שאני לא זוכר מהלימוד הזה כלום, כי כך הרגשתי, והוא השיב לי בעקשנותו, אתה עוד תראה שיהיה לך הרבה תועלת מהלימוד הזה, והאמת שדבר אלקים היה בפיו, כי הלימוד שאני הכי זוכר זהו מהלימוד איתו, כמובן איך שהגעתי ללמוד מיד היה סוגר את ספרו ומתחיל ללמוד איתי מיד בלי שום שהיית ודיבורים, ובאמצע הלימוד לדבר, מאן דכר שמה.

אחרי שסיים איתי את הש"ס, התחלנו ללמוד עוד פעם את הש"ס, אך הפעם בסדר אחר, אני הכנתי כל יום שתי דפים עם רש"י ותוס' ולמחרת אחר תפילת וותיקין קראתי לפניו את שתי הדפים גמ' ותוס' והוא היה מקשיב ודואג שכל גמ' שתוס' מביאו שאני לא יתעצל (בשעת ההכנה) וילמד בפנים, והוא היה מאוד מקפיד בזה, וכמובן בזמן שלמדנו איתו, הוא מיד הבחין האם עיינתי בפנים בגמ' ההיא או לא, וכל קושיה ותיורין בתוס' הייתי צריך להסביר היטב, וללימוד הזה הצטרפו שני ידידי הגאון ר' אלחנן בלוך שליט"א והגאון ר' יעקב משה איזקוב שליט"א, [וכמובן היה אסור להם להחסיר שום יום (ואם הי' להם אונס גמור הוא ז"ל היה משלים איתם בערב את הדפים)], וכשסיימנו ברכות וכן כל גמ', היינו חוזרים כל אחד בפנ"ע כמה פעמים על הגמ' שסיימנו (ובימים האלו היה הפסקה ולא למדנו עם אאמור"ר זללה"ה) וכשסיימנו לחזור והרגשנו שאנחנו כבר קצת זוכרים, היה הוא ז"ל מתאמץ ויושב ועורך מבחן על כל המסכת שלא כסדר, ואח"כ היה הוא ז"ל בודק עם כל אחד מאיתנו בנפרד על התשובות אחד לאחד והיה מעיר הערותיו בענוה גדולה ולא היה כותב ציון, אחרי שסיימנו ברכות למדנו זרעים ע"פ ר"ש ז"ל ובזה למדנו עמוד ליום (כי אמר שעמוד עם ר"ש בזרעים (וטהרות) שווה לשתי דפים בגמ' רגילה), וגם בזה אחרי כל מסכת כגון פאה ערך מבחן כנ"ל, וכשסיימנו זרעים למדנו שבת וכו' עד שסיימנו את כל הש"ס בעז"ה כולל כל טהרות עם ר"ש, וזה נמשך הרבה שנים, ולא למדנו לפי סדר הש"ס, למשל כשהתחנתי למדנו נדה, וכשנולד לי בן בכור למדנו בכורות (בתחילה למדנו פ' יש בכור, כי זה יותר למעשה, ואח"כ חזרנו לתחילת בכורות עד שסיימנו), וכשסיימנו כולא הש"ס הוא ערך מבחן על כל הש"ס כולו עם מאות שאלות, ואח"כ למדנו ירושלמי גם כהמתכונת של לימוד הבבלי, והכנתי את הירושלמי ע"פ הגהותיו שבגליון ועם הביאור של גיסי הגר"ז ברוורמן שליט"א.

הוא זללה"ה היה מתמיד עצום ונורא לא היה שייך לדבר איתו על שום נושא שבעולם יותר ממשפט אחד קצר או שתים ולא יותר, אם זה על חולה במשפחה, שהתעניין במשפט אחד בשלומו ומיד חזר לתלמודו, או על שאר הבעיות בצאצאיו ובמשפחתו, (שהוא היה מעודכן בכל הבעיות), הכל לא יותר ממשפט אחד או שתים, שזה ערך בערך דקה

הרב זצוק"ל מדבר בלימוד עם בנו הגר"ש שליט"א

אאמור"ר זצ"ל העיד על עצמו שהדבר שהחזיק אותו כל ימיו הוא ה"חובות" שהוא לקח ע"ע, כי היו זמנים שאלמלא החובות הוא לא היה מסוגל ללמוד כגון בתקופה אחרי פטירת מרן החזו"א זללה"ה שהוא הרגיש שחרב עליו עולמו והוא לא מסוגל בשופו"א להתרכז, אבל את החובות חייבים לסיים כל יום ולא היתה לו ברירה וסיים כל יום עד שהוא התחזק, ואלו הן חובותיו, בע"פ מסיים בבלי וירושלמי, תוספתא ורמב"ם, משנה ברורה ושו"ע חו"מ, ונ"ך וקבלה, ובשבתות לומד מכילתא תו"כ וספרי ומסיים כל שנה, ובע"פ אחרי תפילת וותיקין מסיים את כל הנ"ל ותיכף באותו היום מתחיל שמונה דפים ומגיע עד דף י' בברכות (היה לומד שמונה דפים כי היה כולל בלימוד הש"ס גם זרעים וטהרות ע"פ דפי ווילנא עם ר"ש ורמב"ם) ומיד לומד את הירושלמי ברכות עד פ"א ה"ב, ואח"כ תוספתא, ואח"כ מתחיל ומסיים מנין המצוות להרמב"ם, ואח"כ מתחיל שו"ע יו"ד חמש דפים ואח"כ מתחיל ג' דפים משנה ברורה, ואח"כ נביא יהושע, וכל זה הוא לומד ביום ער"פ שהוא גם יורד לשריפת חמץ ועסוק בלסגור את כל ארונות הספרים בוילונות (כדעת החזו"א והגר"א) ואת הארונות שמוכרים לגוי עם חבלים שיהיה סגור היטב ללא פשרות, וזה היה לפלא גדול איך שהוא מספיק הכל ונשאר לו זמן.

וכן למד עם שלשת בניו כל אחד בפנ"ע את כל התורה בלי כל קשר להחובות שלו, וזהו סדר הלימוד, מהעת שידעתי לקרוא היטב התחיל ללמוד איתי (וכן עם כל אחי כל אחד בנפרד) בשמחת תורה מבראשית עד שני, הוא היה קורא במתינות ומסביר, ואח"כ הוא מקשיב בסבלנות עד אין קץ איך שאני קורא ומסביר, ולמחרת ביום שני למד משני עד שלישי וכו', עד שבשנה הבאה סיימנו את כל החמשה חומשי תורה, אח"כ למד איתי את כל הנביאים ראשונים, אח"כ למד איתי את כל המשניות, הוא למד משנה והסביר ואח"כ הקשיב איך אני מסביר, וכך למד שתי פרקים ליום, עד שסיימנו את כל המשניות, וכשסיימנו למד עוד פעם את כל המשניות כמתכונתה הראשונה, אח"כ למד ש"ס החל מברכות עד נדה ועד בכלל, שתי דפים ליום הוא קורא שתי דפים בלי רש"י ותוס' ומסביר היטב בסבלנות ואח"כ מקשיב איך שאני מסביר, והלימוד היה יום יום מבלי להחסיר שום יום בין בשבת בין בע"ש וביו"כ ובת"ב (במוצאי ת"ב למדנו כי בת"ב אסור ללמוד) ובבין הזמנים, אין יום שלא למדנו את השתי דפים.

דכירנא שיום אחד נסענו לרמת השרון לקנות אתרוגים וזה היה נסיעה עם כמה אוטובוסים, ולקח אאמור"ר זללה"ה גמרא בידו ובין אוטובוס לאוטובוס ביתניים הוא למד איתי כמה שהספקנו, וכמובן שבסוף היום סיימנו, וכל גמ' שהיה שם "חשבונות" (כך הוא הי' קורא לזה) כגון ההיא דעירובין פ"ג שליש של ציפורי בועודיות של רבי יתירה על מחצה של מדברית שליש ביצה וכל הגמ' שם, או ההיא דסוכה דף ח' אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשא באלכסונא וכו' וכן את כל החשבונות בכלאים פ"ג ופ"ה בר"ש שם למד איתי בסבלנות כל מילה שם, וכן בכל הש"ס הוא ז"ל לא התעצל והסביר לי בעודי נער ובקושי רב קלטתי את כל החשבונות לפרטי פרטים עד שתפסתי ואח"כ הקשיב האם אני אומר נכון.

מילי דהספידא

התורה בוז יבוזו לו כי רק זה היה בראשו, היה תקופה שהוא הרגיש שהוא מתחיל קצת לשכוח את הירושלמי (והסביר כי ירושלמי הוא למד אחרי הבבלי לכן אין לו בזה כ"כ גירסא דינקותא) וקרא לי ואמר לי בכאב עצום (שאני לא זוכר כהאי גוונא אצלו) הרי סוף כל סוף יהיה שם מבחן על כל מה שלמדו ויהיה בושות גדולות שיראו שאני לא יודע כלום, בא ונלמד כל יום כמה דפים בירושלמי ואני יקרא ויסביר ואולי זה יעזור שלא יה' בושות, אני ניסיתי להרגיעו ואמרתי לו הרי אתה יודע יותר טוב מכל העולם, הוא השיב לי את האמת אני יודע, ובאמת מאז למדנו כל יום כשעה כמה דפים בירושלמי, הוא לא היה זוכר שום תאריכים מתי ילדו נולדו ומתי התחתנו וכו', רק את ההפטרות שילדיו קראו בבר מצוה זה הוא זכר היטב, וגם של אנשים זרים, כנראה היה לו זכרון אדיר אך הוא ניצלו רק לדברי תורה.

כל לילה בשעה 11 היה סוגר את הספר ומיד קורא ק"ש שעל המטה ליד הסטנדר ומיד הולך לישון בלי להאריך עם הרבנית ע"ה והיה

מכוין את השעון שיצלצל להעירו, והרבנית אמנו ע"ה היא היתה מעירה אותו, והיה קם בערך בשלש בלילה נוטל ידיו ליד המטה עם מים מכוסים, ומברך ברכה"ת, ואח"כ מיד לומד קבלה ואח"כ את החובות עד התפילה, ואם היה עייף היה חוזר לנוח עד התפילה, וכך כל היום למד ולמד, ובארוחות צהרים וערב היה מאד מקפיד לאכול עם אמנו ע"ה (אומרים שהטעם שהיה תקופה שהיה נחלשה ולא חשה בטוב ואמו ע"ה שלחה אותם לרופא, והרופא הטיח בו שלא שומרים עליה היא לא אוכלת כראוי ולא ישנה כראוי, ומאז גמרה ההחלטה בליבו שהם אוכלים ביחד בצהרים ובערב, (בבוקר לא, כי הוא לא אכל ארוחת בוקר רק תפוחים וגבינה, כי הוא חשש להגמ' בפסחים י"ב ב' ששית מאכל ת"ח, ובששית הוא בכולל חזו"א לכן אכל רק תפוחים שזה עצה להנצל מהנ"ל כדכ' המ"ב

בסי' קנ"ז), וכל ארוחה נמשכה כעשר רגעים ודיברו על הא ועל דא, ובצהרים בזמן שהוא המתין לה עד שתבוא, בינתיים היה משיב על מכתבים שנשלחו אליו (אח"כ הוצאנו מזה דעת נוטה), ואחרי ארוחת צהרים היה שואל כמעט כל יום את אמנו ע"ה איזה ברכה אחרונה אני צריך לברך [מהטעם הנ"ל שלא להכניס לראשו דברים בטלים, כך נ"ל], מעולם הוא לא המתין אפי' רגע כמימרא שיביאו לו את האוכל כי הכל היה ערוך בזמן בין בשבתות ובין בימות החול, הכל ע"י אמנו הצדקת שהיתה חד בדרא כידוע, והכל היא עשתה מתוך שמחה וזריזות עצומה.

מעולם הוא לא דיבר בטלפון ולא שמע שירים מטייפ, לא הלך מעולם לטיולים אפי' לא לנסיעות לקברים, היה פעם אחת אולי פעמיים שלקח אותנו לנן חיות כדי לברך על הפיל והקוף משנה הבריות, לא נראה אצלו שום שינוי בין הזמן לבין הזמנים, הכל תמיד כסדרן, אני לא זוכר שהוא קם והלך למטבח לקחת כוס מים לשותות, כי הוא לא קם באמצע הלימוד והוא תמיד באמצע הלימוד, עד כדי כך שאיננו יודעים אם הוא ידע היכן מקום הכוסות.

ממדת ענותנותו, כשהיינו צעירים לא עלה בדעתנו שאבינו גדול

או שתים, וזה מדובר בין אם הוא מדבר עם אשתו הצדיקה אמנו ע"ה ובין עם ילדיו, ובין עם ידידו הגאון ר' בערל וינטרוב זללה"ה (שאיתו היחיד שהוא היה מדבר איתו מעט) עם כולם לא היה שייך לפתח איתו שיחה, כשהיו צריכים לצאת מהבית לנסיעה אם זה לכותל בחוה"מ, אם זה לצפת לנופש, אם זה לשמחה, ושאר הדברים, הוא ז"ל ה' מסדר כמה רגעים את צרכיו, והיה מתיישב ללמוד ואומר שכשהנהג יבוא וכולם יהיו מוכנים שיודיעו לי, ומיד הוא כבר מונח בתוך הלימוד ולא שואל אם הנהג כבר בא, והוא כבר הגיע, ולא נזכר מעוד דברים שצריך לסדר, ואע"פ שהזמן היה לחוץ, הוא כבר לא שייך לעניין, והוא רגוע, ואין לו שום עול מזה, הוא כעת לומד.

אחי הגאון הגרא"ש שליט"א מספר שבברית שלי שמרן הגרא"מ שך זללה"ה היה הסנדק והברית התקיים בבית הסבא מרן הקה"י זללה"ה ברח' רשב"ם 10, ואנחנו היינו גרים כאן ברשב"ם 23, וחיו שמרן הסבא הגריש"א זללה"ה יבוא מירושלים, ואאמו"ר זללה"ה שלח את בנו אחי הנ"ל שיהיה שם וכשכולם יבואו שיבוא מהר

לקרוא לו והוא יבוא מיד אך בינתיים הוא יישב בביתו וילמד, והיה אותו צדיק יושב ולומד במנוחה עצומה עד שבא בנו ואמר לו שכולם כבר באו, מיד סגר את הגמ' ונטל עמו טו"ת ומיהר לבית אביו למול את בנו, לית דין בר נש.

הוא גם לא נתן לעצמו לפתח את רגשותיו, לא לקח ללב (כלשונו) שום דבר שחוץ מהלימוד, גם כשהוא היה חולה כמה פעמים, והביאו רופא ועשו בדיקות, הוא ז"ל מעולם לא שאל ולא התעניין במצבו, כשמדדו לו חום לא שאל האם יש לי חום וכו' וזה היה לפלא, והאמת שהנהגה זו ליוותה אותו ז"ל כל ימיו הוא דאג שראשו יהיה נקי לגמרי ולא יכנס בו שום דבר שאינו מדברי תורה, לא מיבעי שפוליטיקא וכל עניני העוה"ז, תיכף אחר שגמר לדון בהם הוא הוציא אותם

לגמרי מראשו, ובאמת שכח מהם, ולא מיבעי לשה"ר גם כשהיה צריך להתעסק בהם מיד שגמר לומר את דעתו שכח לגמרי מזה, וכמובן אם ה' יכול לשלוח לאחר שיתעסק עם זה או שיכנס לעומק הענין, מיד התחמק מהכל, והוא היה עושה זאת בענווה ומומחיות עצומה, ממה שהוא יכל להשתמט הוא השתמט, אך גם ממה שלא יכול להשתמט כי היה אסור לו, מיד שכח מזה.

לא רצה להכניס לראשו שום דבר, גם שמות של אנשים השתדל לא לזכור, השתדל גם לא לזכור ולהכיר אנשים, אמר פעם שכל דבר בטל שנכנס לראש יוצא משם דבר תורה, אפי' תאריכים (יא"צ וימי לידות וכו') הוא לא רצה לזכור, גם סיפורים ודיבורים שדברו איתו במשך חייו הכל הוא ז"ל השכיח מליבו בכוונה, ועלתה בידו, כל מה שאנשים התייעצו איתו וסיפרו לו, מיד נשכח ממנו, הייתי מדבר איתו בארוכה על נושא מסוים, ולמחרת כשהייתי אומר לו שמה שדברתי אתמול וכו' היה עונה אני לא זוכר כלום, וכ"ז גרם לו שאת הלימוד הוא זכר והוא זכר את כל התורה כולה כל החזל"ם והמדרשים וכל ספריו שבבית ידע על איזה נושאים הם מדברים.

אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה שאהב אאמו"ר זללה"ה את

הרב זצוק"ל בחופת בנו הגריש"א שליט"א

נש, עד כדי כך שאמנו הצדקת ע"ה לא ידעה כלל מכל אלו שמזלזלים בו וכיבדה אותם כפי הבנתה כראוי להם.

ובסופו של דבר כולם כיבדוהו עד אין קץ ונתקיים בו מאמר התנא כפשוטו ונותנת לו מלכות וממשלה, כמדומה שהיה לו את הכבוד הכי גדול בדורינו, והוא ז"ל בענוותנותו לא נהנה כלל מכל הכבוד הזה, וכל המסתובבים סביבו ומכירים מקרוב עומדים משתוממים איך הוא הגיע לדרגות נשגבות אלו, הוא הרגיש עצמו באמת כאברך פשוט בדרגה של כל חביריו, כשהוא היה רואה ת"ח היה עומד מכסאו וכו' והיה מכבדו והוא היה משוכנע שהוא ת"ח הרבה יותר ממנו, וזה גם בבחור צעיר ששאלו שאלה טובה כולם ת"ח וכולם יותר ממנו (לא שהוא היה אומר שהוא יותר ממנו, כי על עצמו הוא מעולם לא דיבר לא לטב ולא למוטב) אך כך זה היה נראה על פניו הקדושים.

מעולם לא הפריע לו מה יאמרו, כשבנותיו היו יולדות הוא ז"ל היה הולך לבקרו בבית חולים (כמובן שהביקור היה כמה רגעים ותו לא) וכשכלותיו היו יולדות היה ממתיך עד שיחזרו לביתם ואח"כ הלך לבקרו בביתם, (הוא מעולם לא דיבר עם כלותיו, ולא יכלו לדעת ברור האם מכירים) היה הולך לבקר את כל ילדיו בחנוכה, וכן היה הולך לבקר את בניו בחוה"מ, ולפעמים כשהיה הולך לברית ברגליו בשבתות והיה עובר ליד אחד מילדיו היה נכנס לכמה רגעים לבקרו, הוא התנהג הכל כאדם פשוט, אך הכל היה בקיצור נמרץ, אבל לא הרגישו שזה בקצרה, כי הכל היה בלי לחץ ומתח, אם היה קורה שהוא צעק על אחד מילדיו וזה היה בטעות הוא היה תיכף מבקש את סליחתו ונותן לו איזה מתנה.

הוא היה מקפיד על כל הלכה או מנהג שמוכח במ"ב עד כלות הכוחות כפשוטו, היה מקשיב את כל חזרת הש"ץ עם אצבעו על הסידור, לא היה עושה מלאכה באמצע קדיש, ואם הוא היה באמצע לגלגל את הגארטל והתחילו קדיש הוא היה נעצר כך עד שסיימו הקדיש, פעם התחיל להכניס גמ' לתוך הארון ולפתח התחילו קדיש, הוא ז"ל נשאר כך עומד עם היד והספר וכשסיים החזן דאמין בעלמא, גמר להכניס את הספר, היה יושב בקריאת התורה כי אמר שע"ז הוא יכול להתרכז בקריאה, והיינו טעמא גם שישב בחזרת הש"ץ, היה מאד מקפיד שבתפילה לא יהיו עסוקים בלימוד התורה, כי הוא שמע פעם מהחז"ר א' על מקרה דומה שאמר לו זמן תורה לחוד וזמן תפילה לחוד (שבת י' א'), היה מקפיד על צדדים שלפניו, והיה יכול להמתין בסבלנות לפעמים אפי' שעה, (אם המאריך היה חוזר על מעשיו כמה פעמים, הוא ז"ל היה פונה אליו במאור פנים ומעיר לו שיעמוד במזרח), לפני כל תפילת שמו"ע היה מתבונן מעט (מניח ראשו על הקיר) להסיר את כל המחשבות הזרות כדאי בשו"ע או"ח סי' צ"ח, היה מכופף האגודל בתוך פיסת היד בשמו"ע כדכ"ה המ"ב בסי' צ"ה.

כל המצוות הוא קיים מתוך שמחה והיה רגוע ועושה אותם בסבלנות עצומה בלי לוותר על קוצו של יוד אך בלי מתח, היה בודק חמץ שעות רבות כל כסא היה בודק לאור הנר מכל צדדיו וכן השולחנות והמזרונים ולא ויתר על שום חפץ מלבדקו לאור הנר בלי שום קולות, ובמקומות שקשה לבדקם לאור הנר, לא התעצל לשאול לאמא ע"ה האם היא שפכה שם נפט, וזה היה ממוטט אותו לגמרי, אחרי הבדיקה היה עייף מאד, כי גם לא אכל ולא שתה ולא דיבר כל הבדיקה כדכ"ה המ"ב, ועל כל מש"כ במ"ב חייבים לקיים עד מסירות נפש, הד' כוסות היה שותה יין (עד שאסרו עליו) במסירות נפש וכן המרור מבלי שום ויתורים, והיה שמח בזה מאד, בלי שום מתח ונערוון, בקהלת הוא היה עומד כי פחד שמא ירדם חוץ לסוכה,

הדור או אפי' ת"ח גדול, לא ידענו שיש לאבינו מעלה ע"פ שאר בני דורו, כי הוא מעולם לא סיפר לנו על עצמו עד כמה הוא ת"ח ובקיא עצום וששאלוהו כך וכך והוא ענה על אתר וכו' וכו' לא דיבר בשבח עצמו מימיו, לא אמר ראו איך אני עושה ותעשו גם, לא חשבנו שהוא מיוחד שכדאי להדמות אליו, כי הוא עצמו החזיק את עצמו כאיש פשוט בתכלית הפשטות, דכירנא כשלמדנו הגמ' עם תוס' ולפעמים הוא לא הבין מה קושית התוס', (יתכן שהוא רק הראה לי פנים שהוא לא מבין ולקושטא דמילתא הוא הבין היטב), היה שואל ואם הסברנו לו הוא שמח והמשיך הלאה, ולא עלתה על לבו שזה לא מתאים להבקי בכל חדרי התורה המפורסם בכל קצוי תבל שהוא לא זוכר ומבין קושית התוס'.

היתה תקופה שהוא נחלש והיה כמ"פ שהוא השיב למכתבים והוצרך לאיזה מראה מקום, והנה הוא לא היה רגיל להתאמץ להזכר, כי הכל היה אצלו כמונח בקופסה, לכן כשהוצרך למראה מקום וכו"ל הוא שאל את היושב שם בחדר לידו אפי' הגמ' הזו והזו, והנה החדר היה מלא אנשים שבאו לפניו, ולא עלתה על לבו לרגע אחד שאי"ז כבוד התורה שהוא הגאון והבקי העולמי לא זוכר גמ', והוא שואל בקולי קולות מבלי להתבייש, היש לך ענוה גדולה מזו.

כשהוא היה אומר בבחירות להצביע למפלגה מסויימת, וביום הבחירות כל הסובבים אותו היו במתח עצום כמה נציגים יקבלו וכו', כי כל כבוד התורה שלו תלוי במאזנים וכו' וכו' והוא ז"ל הלך לישון במנוחה ורגוע מבלי לשאול מה נשמע, וכן כשהוא קם בזמנו הרגיל לא שאל נו האם הצלחנו וכו' כאילו ואין זה נוגע אליו והוא לא זוכר כלל מזה, היש לך ענוה גדולה מזו, כשהיו חוזרים מאירוע או שמחה שחלקו לו שם כבוד גדול, לא ראו עליו שום סימן אם הוא שם לב להכבוד או לא כי הוא לא דיבר מילה אחת ע"ה, התבוננתי עליו וראיתי שגם כשהוא יושב במקומו בביהכ"ס (הוא לא ישב במזרח רק בין הספסלים כאחד העם, רק הקפיד שיהיה לו עמוד לפניו כדי שלא יהיה הפסק בינו לבין הקיר בשמו"ע) הוא לא היה מוציא עיניו חוץ לד"א, ויתכן שזה היה מצד ענוה שהרי היו מסתכלים עליו כל התפילה והוא חשש שהוא יראה זאת לכן לא הוציא עיניו מן הסידור או החומש כל זמן שהותו בביהכ"ס, בר"ה עברו לפניו אלפים רבים של אנשים מכל הסוגים להתברך בשנה טובה, והוא ז"ל לא דיבר ע"ז כלום לא לפניו ולא לאחריו, כי הוא היה עסוק בלסיים את התהלים, (שהיה מסיים כל יום מעשי"ת את ספר תהלים) ולא דיבר על שום דבר אחר.

במשך שנותיו היו הרבה תקופות בפרט בצעירותו שהרבה אנשים היו מזלזלים בו ומבזים אותו וצוחקים עליו בין בפניו ובין שלא בפניו והוא ז"ל כמובן ידע והבין הכל אך מעולם לא יכלו לראות עליו אף הקרובים אליו ביותר כגון אשתו וילדיו, אם הוא יודע מכל זה, או אם זה מפריע לו ופוגע בו, או שלא איכפת ליה, כי לא ראו עליו שום רמז שהוא יודע כלל מכל זה, והנה שאנחנו ילדיו נספר לו ונדבר איתו ע"ז מאן דכר שמיה, כי כשהיו מדברים איתו דברים האסורים וכדומה הוא היה עושה פרצוף של כועס וכמובן זה הוציא את כל הטעם לספר לו (הוא לא היה צריך לומר לנו שזה לשה"ר ולמחות בידינו, כי הפרצוף הנ"ל אמר הכל), אבל לכה"פ שהוא ידבר עם מישהו בעולם וישיח את אשר בלבבו, מעולם לא דיבר ואולי זה נשכח ממנו לחלוטין כל העלבונות, זה היה נראה שזה לא נוגע אליו כלל ולא מזיז לו כמלוא נימא, כשהיו מבקשים ממנו סליחה במשך השנים תמיד הוא השיב שהוא לא מבין על מה הוא מבקש כי הוא מעולם לא מקפיד, היה אומר אני כל לילה אומר שרי לכל מאן דצערן (מגילה כ"ח) בפרט שזה לא מצער אותי כלל, לית דין בר

ואפי' שהוא כמעט נפל כמה פעמים, לא ויתר, כשהיה נוסע בסוכות לכותל ולחמיו ז"ל היה מתאמץ מאד שלא להרדם כי חשש מלישון חוץ לסוכה והיה אומר אע"פ שעפ"ד שרי דהו"ל תשבו כעין תדורו, הוא החמיר מאוד.

כל בר נש יש לו בטבעו דברים שהוא תאב אליהן, יש אוהב חזנות, ויש אוהב מוזיקא, ויש אוהב טיולים, ויש אוהב לראות מראות יפים, ויש אוהב להאריך בתפילה, ויש במוסר ויש בקבלה, וכו' וכו', כל א' לפי טבעו, על אאמו"ר זללה"ה לא ידוע לנו שום דבר שהוא אהב לעשותו, ושהוא נמשך אחריו, הוא התפלל כי הוא מצווה להתפלל, הוא לומד כי הוא מצווה ללמוד, הוא לומד קבלה והכל, כי מצוה וחובה ללמוד ולדעת הכל, אחי שליט"א אומר שהוא אמר לו פעם שהוא מטבעו אוהב לפטפט, אך חבל לו על הזמן, אך אנחנו לא ראינו זאת עליו שום רמז לזה.

כתבתי קצת מדרכיו ז"ל ממה שנזכרתי, אבל כ"ז הוא אפס קצהו, תנצב"ה.

חזון שיח

הוראות והנהגות מרן החזו"א זללה"ה כפי שנרשמו בכתבי הרב צוק"ל

לברך אח"כ והשיב ראשונה זה לא אחד (בלע"ז היינט איז די ערשטע ספירה והשיב ערשטע איז ניט איינס)

ז העידו שהביאו לו בגד חדש בימי הספירה ולא רצה ללבושו עד ל"ג בעומר, ובל"ג בעומר לבשו בבקר כדי לפטרו בברכת מלביש ערומים (ועי' לעיל סי' י"ד אות ט', ועי' בארחות חיים סי' תצ"ג אות ב' בשם מועד לכל חי שטוב שלא ללבוש בספירה בגד חדש שצריך לברך עליו שהחיינו עד ל"ג בעומר)

ח העידו שהתיר לספר בלורית בספירה (עי' רמ"א סי' תקל"א ס"ז וספירה לא חמיר מחוה"מ וע"ל סי' מ"ג אות ו')

ט חל ל"ג בעומר ביום א' מותר להסתפר בע"ש (וכ"ה ברמ"א סי' תצ"ג ס"ב)

י א' התחיל להסתפר בל"ג בעומר סמוך לערב ובאמצע התספורת שקעה חמה והתיר לגמור (ועי' יו"ד סי' ש"צ ס"ב, ועי' בארחות חיים סי' תצ"ג ס"א בענין נשואין שהתחיל בל"ג בעומר שמותר לגמור בלילה שאחריו)

א שאלתי אם מותר לתלוש שבלי בר שצומחין מעצמו לפני העומר והשיב שנכון לזוהר (ועי' רמב"ם פ"ז מתו"מ ה"ג וצ"ע ועי' בתשו' שאג"א החדשות בדיני חדש סי' ח')

ב ספירה ספרו לפני עלינו (לא כמ"ש במעש"ר סי' ס"ט) ובמו"ש לפני ויתן לך (וכ"ה במ"ב סי' תפ"ט סק"ב מ"א)

ג הנוסח בספירה בעומר ולא לעומר (וכמ"ש בשו"ע סי' תפ"ט ס"א וע"ש במ"ב סק"ח)

ד העידו שהתיר לספור ספירה עם הצבור לפני ק"ש וברכותי (ועי' בה"ל ריש תפ"ט ד"ה אחר ובמ"ב סק"מ)

ה בליל שבת ה' מתפלל ש"ע וסופר ספירת העומר עם הצבור ואח"כ נכנס לביתו וקורא ק"ש וברכותי (ועי' באות הקודם וסי' י"ח אות ד')

ו א' אמר ביום א' ביה"ש היום ספירה ראשונה ושאל למרן אם יכול

תגיד ליעקב

מתורת מרן רבנו הקהלות יעקב זללה"ה

הנהגות בענייני ספירת העומר

בברכת ספירת העומר היה שונה ואומר בעומר - לעומר.

נשאל אם מותר לברך ברכת שהחיינו בימי ספירת העומר והשיב שהמ"ב סי' תקנ"א כתב שאפילו אבל יכול לברך שהחיינו ומכ"ש בימי הספירה ומה שאין מברכים בבין המצרים משום דהתם הזמן גורם בליל שבועות נהג לומר תיקון ליל שבועות.

תולדות יעקב עמ' ש"ז

שמיטה ועומר

בפרשת כי תשא כתוב את חג המצות תשמור וכו' ואח"כ כתוב מצוות בכורות (בכור שור ופט"ח ופדין בכור אדם) וכתוב ולא יראו פני ריקם ואח"כ כתיב ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות בחריש ובקציר תשבות ובתר הכי כתיב וחג שבועות תעשה לך, והנה מה שהפסיק הכתוב בין פסח לשבועות בדיני בכורות יל"פ בפשוט לפי שגם מצות בכור הוא מכה יציאת מצרים כמו חג הפסח וכמש"כ בסוף פ' בא בפי' קדש ובפי' והיה כי יביאך, וגם מש"כ דין ולא יראו פני ריקם אחר הפסח מתבאר בפשיטות דהא חיוב ראי' הוא ברגל ולכן אחר שהזכיר הכתוב רגל ראשון כתוב דין ראי' אבל הא דהפסיק בין פסח לעצרת בהאי קרא דששת ימים תעבוד וכו' צריך ביאור מהו שייכותו להזכירו בין פסח לעצרת.

ונראה ע"פ המבואר בפ"ק דשביעית דקרא דבחריש ובקציר תשבות קאי אשביעית ללמד דין תוספות שביעית ותנן התם בפרק ב' דזמן תוס' שביעית בשדה האילן (מותר החרישה) עד העצרת ובשדה הלבן עד הפסח וא"כ דיני תוספות שביעית הם בזמן שבין הפסח לעצרת וראוי להזכיר כאן דיני תוספות שביעית.

גם למד"א התם דקרא קאי להתיר קצירת העומר בשבת ע"ש, ג"כ מישך שייך להזכירו אחר הפסח שהעומר בא בט"ז בניסן, וכן עיקר דין שבת הוצרך להזכיר כדי לכתוב בו היתר העומר מה חריש רשות, אך למד"א דבחריש ובקציר תשבות קאי אשביעית אכתי צריך טעמא למה הזכיר כאן עיקר דין שבת, ועיין בהרמב"ן ז"ל כאן מש"כ בזה (נדפס בשמי בקי' טעמא דקרא מבני שליט"א).

וכעת נלענ"ד ע"פ המבואר בשבת דפ"ז דבמרה נצטוו על השבת דכתיב בדברות האחרונות גבי שבת כאשר צוך והיינו משום שכבר נצטוו עליה במרה

המשך בעמוד הבא

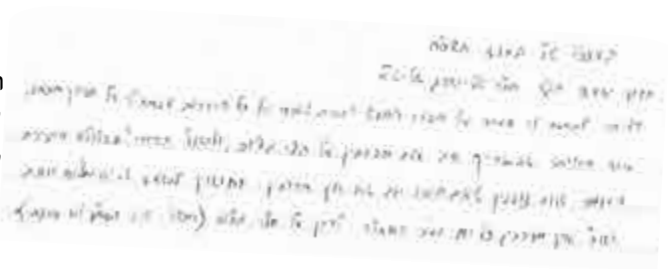
שיח שרפי קודש

כתבי תורה מהרב זצוק"ל עם הגרס"מ שטיינברג שליט"א

בעזה"י ט"ו תמוז תשס"ח

רציתי לכתוב לו הערה על ספרו החדש הכרת טובה על כל ההערות שכותב לי על הדרך חכמה

עוד ראיתי שהאריך שם אם מברכין על חצי מצוה. ולכאוף הראי' הפשוטה מספירת העומר שאם נוהגין שאם חיסר יום שוב אין מברכין דחוששין להדעה שהיא מצוה אחת וא"כ איך מברכין כל יום וע"כ שאפשר לברך על חצי מצוה (ומש"כ בשם הפמ"ג לא הבנתי)

תגיד ליעקב

(שנא' שם שם לו חוק ומשפט) ונמצא שנצטוו על השבת במרה שה' אחר יציאת מצרים בפסח קודם מתן תורה בעצרת ושפיר ראוי להזכיר מצות שבת בין פסח לעצרת כיון שבאותו זמן נצטוו עלי'.

ומה שכתוב מצות שבת עם מצוות שמטיה (לדעת הת"ק דבחרש ובקציר תשבות קאי על תוספות שביעית) כי הכל ענין אחד הוא דמצות השבת הוא להפסיק באמצע בולמוס טרדותיו הגשמיים ולהניח כל מלאכתו להזכיר עצמו כי הש"ת הוא היוצר הוא הבורא שברא את עולמו וכמש"כ לעיל בפרשה זו שבת שבתון קודש לה' ופירש"י ז"ל שמירת קדושתה לשמי ובמצוותי וכתוב שם אות היא לעולם כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש ובעירובין דצ"ו א' אמר' דשבת פטור מתפילין לפי שהן עצמן אות ופירש"י ז"ל ד"ה מי שצריכין אות ימים שישראל צריכין להעמיד אות על עצמן להכיר שהן מחזיקים בתורתו של הקב"ה יצאו שבתות וימים טובים שהן עצמן אות בין הקב"ה לישראל דכתיב כי אות היא וכו'.

וכן ענין השמיטה הוא להפסיק באמצע בהלת הרדיפה על המחיה ועל הכלכלה ולהפקיר שדהו להזכיר ולזכור כי לה' הארץ שאין העולם הזה רכושם של האנשים אלא הוא רכושו של הקב"ה ומידו ית' ניתנה לבנ"א להשתמש בה והכל חסד ונדבה מאתו ית' והכי מבואר בהדיא בסנהדרין ל"ט א' מ"ט דשמיטתא וכו' אמר הקב"ה זרעו שש והשמיטו שבע כדי שתדעו שהארץ שלי הוא עיין שם.

ברכת פרץ, פרשת כי תשא

דבר בעתו מה טוב

דעת נטוה במדבר

תשובות רבינו הקדוש
מרן הגר"ח קניבסקי זצוקללה"ה
על חומש במדבר

מקט מתוך פשרות אלפי תשובות שהשיב בכתב ידו
ועדו על ידו בלג נפה

תוספת מקורות וביאורים
בעריכת תלמידו חכמים מופלגים רבני דעת נטוה
בראשות בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א

להשיג בבית מרן זצוק"ל
או בחנויות הספרים המובחרות
לכנויות: נכון שיח אמונה 03-3877700

לְאֹרֶז

מִתּוֹרְתּוֹ

**כל יום,
כל הש"ס**

**להגות
בספריו**

על דעת גדולי הדור שליט"א

- אחד בחר לעצמו דף אחד
271 דפי הגמרא, ומאשר כל
יום ויום כי למד את הדף.

רביעי כ"ד אייר בשעה 5:00 בבוקר
ניתן למשך 24 שעות לאשר להמשיך
וד את הדף שבחרתם. ביום חמישי
אייר בשעה 5:00 בבוקר, יהיה ניתן
ישם לכל הדפים שעדיין לא נתפסו.
מועד הבא להחלפת דף - ר"ח תמוז

בשלושה מסלולים

תשפ"ג

1. שמונה דפי גמרא ליום.
2. שלושה דפי משנ"ב ליום.
3. שלושה פרקים ברמב"ם ליום.

נכונה על השאלות,

תתקיים הגרלה יומית על סך 700 ש"ח

שמות 444 הזוכים בין י"ד ניסן - כ'

[illegible]

**הפרסים יחולקו במעמד סיום הש"ס הראשון של פרויקט "לאורו"
במסגרת שיח התורה - שייערך בס"ד ביום חמישי י' סיון בביהמ"ד לד
בראשות מרנן ורבנן גדולי הדור שליט"א**

לע"נ

שנת האבל

במערכת קיימות שאלות על כל
פרקי המשניות, וכל אחד יכול
ללמוד כל יום ויום פרקי משניות
ככל שיבחר, לעילוי נשמתו הטהורה,
ולאשר ולענות על השאלות
במערכת שיח התורה.

**על כל לימוד פרק נוסף נכנסים פעם
נוספת להגרלה.**

נשים: יאשרו סדר אמירת תהלים
במערכת שיח התורה.

א"י, בהגרות מפעל 'שיח התורה'

[illegible]

החל מהשבוע, הזכיות הכספיות יוגבלו לפעם אחת בשבוע

ארחות שיח

כאשר בחרדת קודש אנו מתייצבים לנסות ולתאר את דמותו הכבירה של הרב זצוק"ל, מלבד שהדבר מצד עצמו אינו אפשרי, בבחינת אם הוא כמלאך הרי אנו כבני אדם פשוטים, הרי גם אנו פשיטא שלא ניתן להקיף את דמותו רבת הגוונים, כי הרי דמותו של הרב זצוק"ל, היתה דמות שמקיפה הכל, תורה על שלל גווניה, בסדר לימוד החובות, בחיבור ספריו, **קיום המצוות** ברדיפת המצוות ובדקדוק ההלכה, מידות מיוחדות ונדירות להפליא, הן בקבלת הקהל עשרות בשנים, והן בכתיבת המכתבים.

ובדיוק מן הטעם הזה, אם יבוא הכותב להכתיר את הרב באיזה תואר שהוא, אין בזה אפילו מקצת שבחו, הרב היה סמל **הגאונות**, בגאונות עצומה ומקיפה שאין דוגמתה בכל חלקי התורה, הרב היה גם דמות **ההנהגה**, שידע את צורכי הדור נאמנה, וידע במילותיו הקצובות להדריך את רבבות אלפי ישראל, הרב גם ישב על כסר **הרבנות**, כשענה לשואליו בכל עת ובסבר פנים יפות, ועל כולנה, הרב גם מציאות מוחשית של **התמדה**, בהתמדתו וחשקת התורה שלו לא ידעו גבולות, למרות שהסתיר זאת הרב היה בשלמות של **צדקות**, כשצדקותו היתה בדקדוק ההלכה, ובקימה בכל עת, זמן ומועד, למותר להזכיר את **הענווה** של הרב, שאף היא הייתה לאין שיעור, כשלכל ילד היה משיב בענוות חן, וגם לקטנים ממנו בחכמה היה מייחס להם חשיבות כתלמידי חכמים, מלבד כל זאת היה הרב גם **אבא** לילדיו, וגם **סבא** לנכדיו, ועם כל זאת מעולם לא עזבה אותו תחושת **התלמיד**.

בגליונות שלפנינו, השתדלנו ביד כהה, יד שעדיין שרוייה בתוך חודשי האבלות, לנסות ולבאר, מעט שביבים ופנינים, מעט מן המעט, על כל אחד ממעלות אלו, בדברים הידועים ושאינם ידועים, הכל מתוך עדויות המוני בית ישראל וגדולי התורה שליט"א בעת ניחום האבלים, ובשיחותיהם למכון 'שיח אמונה', ועוד היד נטויה אלה.

גאונות

המקור מדברי רש"י אלו, ארכוש מיד את הספר. פתחתי את הספר ונוכחתי לראות שאכן הוא מציין בפשיטות את דברי רש"י אלו, בסיעתא דשמיא המיוחדת שלו. התפעלתי מאוד ורכשתי את הספר.

כמה וכמה פעמים שגאונותו של הרב נראתה לעין כל, גם בעידן המודרני, בו יש מחשבים ותוכנות חיפוש, אחד הסיפורים המפורסמים הם אודות יהודי ששאל להרב, על חיפוש שערך אודות המילה 'משה', והמחשב הביא שני פעמים יותר מהספירה שהוא ערך, הרב השיב לו בפשיטות, 'בשני מקומות בתורה, מופיעה המילה 'משה' ואין כונתה למשה הרב, האחד, 'כל בעל משה ידו', והשני 'ואם ימעט הבית מהיות משה', כעין אותו ענין, בא להרב יהודי, ובפיו שאלה, הוא ספר כמה פעמים כתוב בתורה 'כלב', והמחשב מציין עוד מקום אחד, והוא לא מצא אותו, הרב השיב על אתר, 'הרי כתוב גם 'כלב בן יפונה' המחשב מנה את זה כ'כלב', יהודי נוסף בא להרב, ושאל אם פינחס בתורה תמיד מלא או חסר, [ויש בזה נפק"מ לכתובה ולגט], ענה לו הרב שיש פעם אחת שפנחס כתוב בכתוב מלא עם יו"ד, אותו יהודי אף אל המחשב לחפש, ויהי לפלא! המחשב אינו מוצא, חזר שוב בפחי נפש אל הרב, אמר לו הרב 'בפסוק כתוב 'חפני ופינחס' אתה כתבת כנראה פנחס לבד בלי וי"ו לכן המחשב לא מצא.

עדות נוספת לגאונותו של הרב, שמענו מהרה"ג הגר"א פאלי שליט"א, בעמח"ס 'דגן שמים', כאשר פנה אל הרב בשאלה הבאה: 'היכן מצינו בחז"ל על אדם מסויים שהיה בערי מקלט', השאלה שמטבע הדברים היתה מתאימה מאוד להרב, למצוא מקור על אדם מסויים שהיה בערי מקלט, עוררה מאוד את סקרנותו של הרב, הרב חשב על אתר, ואמר שאינו זוכר, שכתוב מפורש על משהו שהיה שם, היה זה ביום שבת בבוקר כאשר הרב היה בדרכו לסנדקאות, במוצאי אותה השבת, נכח הרב באירוע משפחתי, בו גם השתתף הגר"א שליט"א, מיד כאשר נכנס, פנה אליו חתנו של הרב, 'הרב חיפש אותך', לאחר שפנה אל הרב, אמר לו כך: 'מקור מפורש לא מצאתי, אבל במשנה כתוב (פ"ב מ"ו) שאמותיהן של כהנים היו מביאות מים ומזון כדי שיתפללו וכו', הגמ' הזאת, זה הרי לא הלכה, אלא זה מציאות שכך נהגו, ואם כן חייב להיות שהיו אנשים בערי מקלט', הגם שלא מצא מקור מפורש, בגאונותו חישב ומצא.

עד שנתו האחרונה של חותנו מרן הגרי"ש אלישיב זצוקללה"ה, היה רגיל הרב לבקר אצלו - ביקור חג - יחד עם רעייתו הרבנית ע"ה, באחד הביקורים

גאונותו העצומה של הרב לא ידעה גבולות, והיתה ניכרת לעין כל המעיין בספריו, כבר כאשר חיבר את ספרו 'קריית מלך' בהם הביא מקורות לדברי הרמב"ם בעשרות מקומות, נדהמו תלמידי החכמים שבאותו דור, והפליגו בשבחו של הספר, אביו מרן בעל קה"י זצוק"ל אשר כתב בהקדמתו לספר הזה, וז"ל: 'ונתבקשתי לערוך איזו מילין בראש ספרו הנפלא ואולם לא בתור שר המסכים באתי הלום כי לא נסיתי בכאלה וגם מה בצע בזה הלא ערבך ערבא צריך. אכן לא אוכל להמנע מלהודיע את אשר ידעתי כי פעמים הרבה הציע בני הרה"ג שליט"א לפסקי הרמב"ם ז"ל במקומות אשר רבותינו נו"כ הניחו חלק, ומשמיא קא זכו לי' לגלות מקור טהור נובע ושופע ממעינות התלמודים בבלי וירושלמי תוספתא ומכילתא וכו' וישמח לבי גם אני, עכ"ל, והמילים מדברות בעד עצמם.

ונתבקשתי לערוך איזו מילין בראש ספרו הנפלא, ואולם לא בתור שר המסכים באתי הלום, כי לא נסיתי בכאלה, וגם מה בצע בזה, הלא ערבך ערבא צריך. אכן לא אוכל להמנע מלהודיע את אשר ידעתי כי פעמים הרבה הציע בני הרה"ג שליט"א מקורות אמתיים ונפלאים לפסקי הרמב"ם ז"ל במקומות אשר רבותינו נו"כ הניחו חלק, ומשמיא קא זכו לי' לגלות מקור טהור נובע ושופע ממעינות התלמודים בבלי וירושלמי תוספתא ומכילתא וכו'. וישמח לבי גם אני. הסקום ביה יתא בעזרו לסקוד על התה"ק מתוך דרחבה ויקיים בנו לא ישרו מפיד ומפי ורעז ומפי ורעז ורעז אמר ה' מעתה ועד עולם.

הוצאה מיוחדת של רמב"ם יצאה לאור עולם באותם השנים, יחד עם ציוניו של הרב, בהסכמתו כמובן, בהמשך השנים, כאשר יצאה הוצאתו המיוחדת של ר' שבת פרנקל זצ"ל, נתן הרב את הסכמתו להדפיס זאת במדור 'מקורות וציונים' שבשולי גליון הרמב"ם שבהוצאתו, הרב גם צירף את הסכמתו להוצאה הזו.

וכה שח מרן ראש ישיבת פוניבז' - הגרב"ד פוברסקי שליט"א: בשנותיי הצעירות הייתי רגילים ללכת מידי פעם, לחנות של הרב גיטלר בבני ברק [ספרייתו], שם הייתי רואה את הספרים שיצאו לאור עולם, בצד היה חדר, ופעמים שהיו מתאספים שם כמה ת"ח ומשוחחים בדברי תורה, פעם בהיותנו שם אני ועוד כמה ת"ח, הביא לנו המוכר את הספר 'קריית מלך' שאז יצא לאור עולם, אמרתי לכולם, בואו ונבחן את כחו של הספר, באותו הזמן היה איזה רמב"ם מוקשה מאוד בעיניי, למדתי מסכת תמורה, והתבוננתי בדברי רש"י [דף כ"ז] (שהביא את דברי הירושלמי) שהנה הם מקור גדול לדברי הרמב"ם שמי שממיר מאה בהמות בבהמה אחת, לוקה כמנין הבהמות שממיר. רבים מהאחרונים נלאו במציאות מקורו של הרמב"ם. אמרתי לר' חיים גיטלר אבדוק ב'קריית מלך', אם אמצא שהמחבר הצעיר הביא את

הרב דודק שליט"א מראה להרב זצ"ל את כתבי היד שנמצאו

ברק, ר' ירמיה שמו, הוא היה יהודי גלמוד, שעלה ארצה לאחר המלחמה, באמתחתו היו כעשרה מכתבים, שהתכתב עם הגאון הרוגוצ'בי, הם היו ע"ג דפי נייר, מטושטשים ביותר, כתב מהיר, ובלתי קריא כמעט, רצוף כולו

ב'עיינים', פנה אותו היהודי אל רבינו בבקשה לפענח לו את דברי הגאון, רבינו קיבל את הגלויות לידי, והחל במלאכה, רבינו העתיק את התשובות בצורה מסודרת בכתב ידו, ואח"כ ערך את הפיענוח, לכל ציון ומקור שכתב הגאון, לימים נאבדה המקור, רבינו אמר למקורביו, המחברת היתה פה והחזרתי לו אותה, הוא רצה לשלם לי כסף ולא הסכמתי, אבל מהמחברת כבר לא שמעתי, לפני כחמש שנים, הגרמ"ל ליפקוביץ זצוקללה"ה, שהכיר את אותו ר' ירמיה, הפנה את המהדירים של ה'צפנת פענח' אל רבינו, אך רבינו חזר שוב

ושוב על הדברים, המחברת נעלמה, הרה"ג רבי ישראל תנחום דודק שליט"א מתלמידיו הקרובים של רבינו, טרח ויגע הרבה בדבר, עד שמצא יהודי שקנה את המסמכים הללו מאותו ר' ירמיה, והביא זאת בפני רבינו, באותה העת רבינו היה שרוי בשמחה גדולה, [ומיד לאחמ"כ נדפסו התשובות בס' 'אגרות

וכתבים - דרך אמונה', ובשנ"ת 'צפנת פענח החדשות ח"ד'].

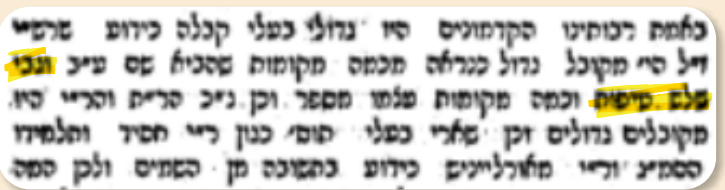
את גאונותו של הרב רואים גם במכתב ששלח להגר"א גרבוז זצ"ל שהיה ממפרשי הספרי זוטא, הרב בהיותו נער בן שש עשרה בלבד, שלח אליו מכתב עם מקורות נפלאים, ממכתב התשובה ששלח לו הגר"א גרבוז, אנו למדים על הגאונות שהיתה שם, היה זה בשנת תש"ז בלבד, כשהרב עוד היה בחור.

גאונותו של הרב ניכרת כמוכן גם בספריו השונים, על שלל הנושאים המדברים בהם, ובוזה יש להרחיב בפרק נפרד, ועוד חזון למועד.

ולברר כל עי' שציין הגאון, פעמים שגם הם לא מצליחים לפענח את הצינונים, באותם שנים, היה יהודי בבני

פנה הגר"ש אל הרב בשאלה: 'בגמ' ברכות (ל"א א') נאמר 'אל"ר ר"ג לר"ע עד מתי אתה מכניס ראשך בין המחלוקת, ומהו הלשון 'עד מתי', ומשמע שהיה כבר איזה מחלוקת שר"ע היה מעורב בה, הרב על אתר, ציין לתוספתא במס' דמאי (פרק ה' ס' כ"ד) שם נאמר 'מעשה שנתכנסו רבותינו לעיירות של כותים שעל יד הירדן והביאו לפניהם ירק, קפץ ר"ע ועישרו, אמר לו ר"ג היאך מלאת ליבך לחלוק על דברי חבירך או מי נתן לך רשות לעשר', שם כנראה היתה מחלוקת הראשונה, וממילא בויכוח המובא במס' ברכות, שם כבר אמר לו ר"ג 'עד מתי', כל זה היה ברגע כמימריה אצל הרב, תשובות חדות ומהירות, בבקיות היקף, וגאונות שאין דוגמתם.

בימי השבעה שח אחד מן המנחמים: 'כאשר הוציאו את שו"ת 'דברי חיים' של הגר"ח צאנזאר זצוקללה"ה, שלח אותי המו"ל מחו"ל, כדי לברר אודות מילים בדברי חיים [או"ח ח"ב סי' ח'] שאינם מובנות, באחד מתשובותיו כותב הדברי חיים, שרש"י היה בקי בקבלה, והראה שלו לזה היא מד' רש"י 'גבי שלש טיפות', תלמידי חכמים גדולים ישבו על המדוכה ולא הבינו את כונתו של רש"י, עד שנמנו וגמרו לשלוח את השאלה אל הרב דרכי, אולי בכך תבוא הישועה, הגעתי להרב כאשר ישב בכולל חזו"א והרציתי בפניו את השאלה, הרב חשב והשיב לי: 'מסתמא הוא מתכוין לרש"י במנחות', ופתח בפניי את דברי הרש"י שם בדף כ"ט ב' ד"ה אחת בה"י שם רש"י מביא את שם ע"ב, ולזה היתה כונת הדברי חיים

באותו ענין, המשיך אותו יהודי, פעם שאלתי אם יש מקור לכך שעירא היאירי היה גוי, הוא אמר לי שבחזו"ל אין מקור לזה, הדבר היה לי לפלא אם כן, מהיכן הגיע הידיעה הזאת, ומאין מקורה, כאשר נקרה לידי ספרו של הרב 'למכסה עתיק' שם (שמואל ב', פט"ו פס"ב) כתב הרב שבספר הברית כתוב שגוי ה', אכן אי"ז חז"ל אבל יש מקור לזה, הרב אף מוסיף שגם באדר"נ יש משמעות כזאת ואי"ז מוכרח.

עוד מעשה המעיד על גאונותו הכבירה של הרב: יהודי פנה אל הרב בשאלה, בפסוקי דזמרה מיד אחר ברוך שאמר, אנו אומרים את הפרק 'יהי כבוד', באמצע מופיע הפסוק 'רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום' חיפשתי בספר התהילים בפרק ממנו נלקח כל ה'יהי כבוד', הפסוק הזה איננו מופיע שם, מקורו של הפסוק הזה הינו בכלל בספר משלי (י"ט כ"א), תמה האיש, הרב השיב לו על אתר: 'אכן, הפסוק הוא ממשלי, אבל בתנחומא (פרשת מטות, ס"ט ד') כתוב שדוד אמרה'.

ידועה ומפורסמת התבטאותו הנדירה של דודו ורבו המובהק של הרב, מרן בעל החזו"א זצוקללה"ה, בהיות הרב בגיל השידוכין, אודות תוקף גאונותו, כאשר התבטא שהוא 'הרוגוטשבע' של הדור', הוא התבטא זאת בפני חותנו לעתיד של הרב, מרן הגר"ש, לאחר שנים כשיצא ספרו של הרב דרך אמונה, התבטא הגר"ש שכעת הוא מבין את דברי החזו"א.

ובאמת הקשר בין תורתו של הגאון הרוגוצ'בי לרבינו, היה עוד בהיות רבינו אברך צעיר לימים, כידוע לכל, תורתו של הרוגוצ'בר כלולה מכל התורה כולה ממש, ולא זו בלבד, אלא שכל תורתו ומכתביו מבוססים בעיקר על חצי המילה 'עי', במשך השנים ועד היום עמלו תלמידי חכמים גדולים כדי לבאר

הנהגה

הרב נשא על ליבו את צרותיהם של אלפים בכל יום, בשנותיו האחרונות, כאשר למד הרב מסכת כלה, ממש לפני סיומה, פנה לבנו חביבו הגר"ש שליט"א, ואמר לו: תביא לי שמות של מי שצריך זיווג, ואני יתפלל עליו, בדקות הספורות שנשארו לסיום, פנו בני הבית ואספו עוד ועוד שמות, בשעת הסיום הגישו זאת להרב, הרב קרא כל שם ושם במתינות, ורבים ראו בזה ישועות גדולות, מאותה השנה ועד שנתו האחרונה של הרב, בעת הסיום היא הרב קורא במתינות שם אחר שם, בסיום מסכת כלה, ולא מסתפק בברכה אחת לכולם, כך היתה דאגתו, לקהל עדתו.

מעולם לא סגר הרב את דלתו בפני שום אדם, גם בזמנים בהם היה מתכונת

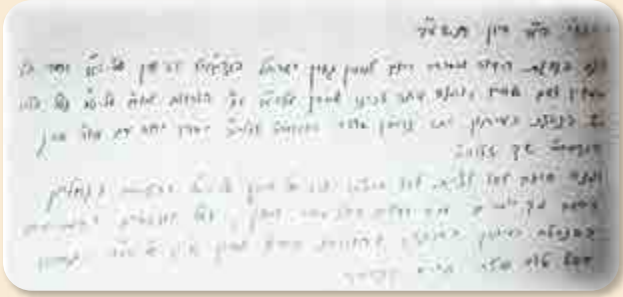
הרב היה רב ומונהיג לרבות אלפי ישראל, במענה לשאלותיהם של כולם קטן כגדול, היה מוריד מליבם מועקות קשות ודאגות רבות שהיו על כתפיהם, הרב היה מיוחד בחיך שהיה נסוך תמיד על פניו, ברוגע ובשלוחה היה שומע ומקשיב, בשלוחה ויישוב הדעת, שדעת אנוש לא יכולה להשיג כלל.

דאגתו של הרב לכלל, היתה יוצאת דופן, ברגישות מיוחדת היה מקבל כל אחד ואחד, שעות על גבי שעות, ומייעץ במילים קצרות, את הדרך הנכונה, להיחלץ מן הצרה, לישועה כזאת או אחרת, כאשר אנשים היו יוצאים מבית הרב, היו מרגישים שאבן מסתלקת מליבם, גם כאשר היו מגיעים ממרחקים ממש, דקה או מעט יורת בבית הרב היתה משפיעה על ליבם.

עוד לפני שהרב יש על כס ההנהגה, וכל עול הדור כולו היה על כתפיו, מוסדות רבים אשר היו נושאים את שמו, ומתייעצים עמו בכל צעד ושעל, ישיבות ותלמודי תורה, קופות צדקה, וארגוני חסד, אשר רבות בשנים היו נוהגים לעלות ולהתברך, וליטול עצה.

גם בעת אשר היו אנשים אשר ערערו על הנהגתו של מרן הגר"א לזקוללה"ה, היה הרב מתבטא בחריפות כנגד כל אותם אנשים, ומיד הורה את הדרך הברורה אשר ילכו בה

לקום מכסאו כדי לנוח את מנוחת הצהריים, והיו אומרים לו להרב שמישהו מחכה בחוץ, הרב היה אומר 'שיכנס', ובענין הזה שח חתנו של הרב, הגר"ד אפשטיין שליט"א, את המעשה הבא: 'היו תקופות בהם הרב היה בא לביתנו שברח' דברוה הנביאה, ללמוד, כדי שיוכל ללמוד באין מפריע, פעם אחת ביום שישי, הרב יצא לטבילה במקוה כדרכו בכל שבוע, אנחנו יצאנו מהבית, והשארנו אותו סגור, כאשר להרב אין מפתח, הרב חזר מהמקוה, ודפק על הדלת, השכנים ששמעו את הדפיקות יצאו, וראו את הרב דופק דופק, עד שהתבררה התקלה, הרב בליט ברירה חזר לביתו, במוצאי השבת, כאשר חזרנו לבית, אמר לי הרב: 'ביום שישי, דפקתי ודפקתי, ואף אחד לא ענה, כנראה מן השמים רצו לרמוז לי, שגם אני ידפוק וידפוק ולא יענו לי, מהיום אני לא יסגור את הדלת בפני מי שרוצה להיכנס' חתם הרב.

בשנים האחרונות, בפרט בשנת הקורונה, היתה דעתו של הרב שקבעה, כי לימוד התורה אסור לו שיפסק בשום אופן, הרב התבטא ואמר כי 'המגיפה היא שלא לומדים' והיא המסוכנת יותר, ורק בדעתו הנחרצת, המשיכו בכל עוז תלמודי התורה והישיבות בלימוד התורה ללא ליאות, עד לעצירת המגיפה.

התמדה

לשנתו, באחת הפעמים שאל אותו נכדו חביבו הגר"ג הוניגסברג שליט"א: 'האם לסבא יש עוד סדר של 'חובות' גם בשינה?', הרב השיב בענוה: 'אפשר', מבהיל.

סיפורים רבים הממחישים, את דביקותו המיוחדת של הרב בתורה הקדושה, ואיך שכל מחשבותיו היו תפוסים אך ורק בדברי תורה, וגם כאשר היו מזכירים דברים ממילי דעלמא, בענינו של הרב זה הזכיר לו רק דברי תורה, באחד הפעמים נכנס להרב יהודי, ובפיו שאלה בענין חלל שנמצא בין שני בנינים, ויש מריבה בינו לבין השכן, למי שייך החלל הזה, הרב השיב בפשטות: 'הרי חלל הנמצא בין שני עיירות, זה גמ' מפורשת בבכורות (י"ח א'), המילה 'חלל' בחז"ל הזכירה לו בעיקר את ההקשר לעגלה ערופה.

נכדו חביבו של הרב, הרה"ג רבי יעקב ישראל קניבסקי שליט"א, שח בפניו את העובדא הבאה: סבא היה קורא לאנשים וזכור אותם על פי שם ספרים, היה יהודי שחיבר ספר על ענייני מזוזה, תמיד שהיה בא לסבא, הייתי אומר לסבא: 'זה כהן ממזוזה', לאחר כמה שנים, הוציא אותו יהודי ספר על חלה, ושוב הוא הגיע לסבא, אמרתי לסבא: 'כהן ממזוזה הגיע', סבא מיד תיקן אותי ואמר: 'לא נכון, זה כהן מחלה', אצל סבא, זה היה מוחשי, אם הוא חיבר ספר חדש, אז שמו השתנה'.

הרב היה רגיל שפסוקי התנ"ך שגורים על לשונו, וכאשר הוא נתקל באיזה מקרה, או אדם, שאפשר לשייך אליו איזה פסוק מיד היה עושה זאת בפשיטות, הדוגמאות רבות הן, ובעז"ה בהמשך נרחיב על כך.

את מידת התמדתו של הרב, בתורה הקדושה, אין בפנינו מה לתאר, שהרי כל ימיו היה דבוק בתורה, ואולי אין זה ראוי להיקרא תחת הכותרת 'התמדה', כי יש מי שמתמיד במלאכתו, ומשקיע בה בכל כוחותיו, אכן הוא מתמיד, אבל לא כן הרב, שהיה גופו ספר תורה ממש, וכפי שבציערותו כבר התבטא עליו הרב מפונביץ' זצוקלה"ה, כאשר הרב בא לבקש אודות בחור שיתקבל לישיבה, הרב קיבלו על אתר, יהודי שנכח במקום בשעת מעשה, הביע את פליאתו בפני הרב, מדוע בכזו מהירות קיבלו הרב, והרי ישנם עוד רבנים שמבקשים עבור בחורים, הרב תמיד שוקל, מה נשתנה במקרה שלנו, הרב התבטא ואמר: 'כשהתורה עצמה באה לבקש, אין אני יכול לסרב'.

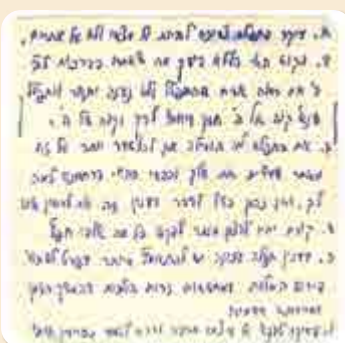
כל מהותו של הרב, וכל השיג ושיח היום יומיים שלו היו תורה ותורה ללא הפסק, אחד הדברים הפלאיים, אותם ראו בעיניהם בני הבית באופן תדיר, הוא לימוד תורה ולפעמים אפי' כתיבת מכתבים תוך כדי שינה, הרב היה מסיים מסכת אחר מסכת בשנתו, ולפעמים שגם ביקש מעט יין, התורה היתה חקוקה על ליבו בבחינת 'כתבם על לוח ליבך', לפעמים היה הרב גם כותב מכתב, ובאמצע השינה, היו נשמעים מפיו המילים: 'כבר כתבתי לך, כבר עניתי לך', פעם בעת מנוחת הצהריים של ש"ק, חלם הרב כיצד הוא כותב מכתב, באמצע התעורר משנתו, ובבהלה שאל: 'הרי היום שבת, וכי כתבתי בשבת', לאחר רגעים ספורים, חיך ואמר 'זה הרי רק היה חלום', הדברים היו מוחשיים.

פעמים רבות באמצע שנתו, שהיה מתעורר הרב, ומבקש גמרא מסויימת, וכשהיו מביאים לו, מיד היה פותח בדף מסויים, לומד כמה דפים ושוב חוזר

צדקות

באורחות יושר האריך הרב בערך שלם, שכולל פרטי הלכות הנוגעים לדיני התפילה שאדם דש בעקביו, שם גם מביא הרב ממרחבי הש"ס ומדרשי חז"ל, המבארים את מהותה של התפילה, גודל כוחה, זמנה ועוד.

הגר"ר אברהם אריה גורא שליט"א, שהיה גר בשכונות להרב עשרות בשנים, זכה עוד לראות את פני מרן בעל החזו"א, כנער צעיר, פנה אל הרב בשאלות

מהותיות בענייני התפילה, מפאת קירבתו להרב, השיבו הרב בפירוט, באדיבותו הרבה, מסר לדינו את גלוית הגייר, שבה השיב לו הרב, הנה תוכן דבריו לפנינו:

- עיקר התפילה צריכה להיות על עצמו ולא על אחרים.
- נקוט האי כלל בידך מה שאמרו בברכות ל"ב ב' אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל שנה קוה אל

צדקותו של הרב היתה ניכרת, הן במעשיו למען הכלל הן בקבלת הקהל לאלפי אנשים כמעט בכל יום, והן בתפילותיו, תפילתו של הרב היתה כעומד לפני המלך ממש, וכבן המתחטא לפני אביו, וכו' פתק וכו', תמיד בבית הרב, היתה מרצדת ונשמעת המילה הבודדת, האחת ויחידה, שהיתה נכנסת לכל אוזן של פוקדי הבית הגדול הזה: "תפילה", "תתפלל", "שיתפלל", רבים מן השואלים לפעמים שלא הבינו: "הרי אנו מתפללים? האם שלושה תפילות ביום אינם מספיקים?" הם מתמיהים, והרב שליט"א משיב ברכות ובנועם: "חז"ל כבר הורו במסכת ברכות אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה, יחזור ויתפלל, שנאמר: "קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'", הקיווי לישועה הוא על ידי התפילה, ותפקידו של האדם להמשיך ולקוות בקדוש ברוך הוא, רק כך ישועתו תבוא.

אשה שביקשה עצה לבעיות שונות שפוקדות אותה, השיב לה הרב: "שתקבל על עצמה עוד תפילה - אם היתה רגילה להתפלל רק שחרית, תוסיף מנחה, ואם היתה רגילה להתפלל מנחה, תוסיף ערבית", עוד היה מתבטא הרב בענין זה: "בגידול הילדים וחינוכם רק תפילה תועיל".

דקדוק הלכה מיוחד, ראה בעיניו, כל מי שהיה נכנס להתפלל בביהמ"ד 'לדרמן' בקומה העליונה, מיד היה רואה בקצה בית המדרש, שני פתחים, היה זה בימים שחזר הרב להתפלל בביהמ"ד, בקומה העליונה, הגשר הגיע עד חדר קטן, שממנו היו יוצאים לביהמ"ד, הרב העיר על כך שאין שני פתחים וא"ל לקיים את מה שנאמר בהלכה ש'מצוה לצאת מפתח זה ולהיכנס בפתח אחר' (עי' שו"ע סי' קנ"א סעי' ה' ובמ"ב ס"ק כ"א), מיד תוך כמה ימים, נפתח עוד פתח, והרב יכל לקיים את המצוה כתיקונה.

עוד מעשה נורא המעיד על דקדוק הלכה מבהיל, שמענו מפי שכנו של הרב הגר"א גודמן שליט"א, וכה סיפר: הרב בספרו אורחות יושר ערך תפילה, מביא הלכות נחוצות על סדר התפילה בפירוט רב, באחת מהם כתב שב'ויברך דוד' יש לעמוד עד 'לשם תפארתך', באותם ימים, עת אשר יצאה המהדורה הראשונה של ס' אורחות יושר, פגש בהרב, אחיינו, הגר"ח קלופט שליט"א, שפגש אותו בשבע ברכות של אחד מבני המשפחה, פנה הגר"ח להרב, והעיר שבמשנה ברורה מבואר שצריך לעמוד עד 'אתה הוא ה' האלוקים', הרב עיין והסכים עמו, בבוקר שלמחרת, הרב התפלל כדרכו, וכשאמר 'לשם תפארתך' התיישב, כרגע קט לאחמ"כ נעמד שוב, עד 'אתה הוא ה' האלוקים', והתיישב בחזרה, דקדוק ההלכה היה חרוט על ליבו, וברגע שראה במשנה ברורה אחרת ממה שחשב, מיד כשהתיישב כמו שהיה רגיל עד היום, נזכר שהיה דיון על כך, והצדק עם הגר"ח, מיד קם שוב השלים את הפסוק, וחזר לשבת, אמנם פסוק יחיד ובדד, אבל שיעור עצום בדקדוק הלכה מהו.

בעת שנפטרה הרבנית ע"ה היה מפעים לראות את גדולתו של הרב אשר לרגע לא הסיח דעתו מדקדוק ההלכה, מזמן פטירתה באמצע שב"ק עד מוצ"ש לא הגיב כלום, רק ישב בדד וידום מחמת כבוד השבת ורק במוצ"ש נתן קולו בבכי. ביום ו' עש"ק בראשית, אסרו חג, תשע"ב, היום ראשון של ה'שבעה' על הרבנית ע"ה כולם בחוסר היו ישוב הדעת, באותו הזמן, הרב היה צריך לקרוא למישהו מבני הבית, דרכו היתה שכאשר צריך מישהו, הוא מצלצל בפעמון שעל ידו, ואילו אז קרא הרב בפיו, כאשר שאלו אותו מדוע לא צלצל אמר הרב מיד, 'הרי יו"ט שני היום', דבר שאף אחד לא זכר, גם בשעות קשות אלו, הרב הקפיד על מנהגו שלא לעשות מלאכות דאורייתא, ביו"ט שני.

כמו"כ בשבת של ה'שבעה' כאשר הרב הכין את עצמו לש"ק, לאחר פלג המנחה, עם בגדי שבת, נעל את מנעליו, ומיד בירך שעשה לי כל צרכי, גם זה היה מפעים, כיצד הרב עסוק גם בשעות קשות ביותר, בדקדוק ההלכה, ולא מוותר על מנהגו לברך ברכה זו [כמו במוצאי תשעה באב ויום כפור שהיה מברך בשעה שנועל את המנעלים].

מידת האמת אצל הרב היתה להפליא, גם המילות הקצובות בהם דיבר לעיתים, מעולם לא הוציא שקר מפיו, ובמקומות שבהם לא רצה לענות תשובה, היה מתחמק, ואומר או 'איני זוכר' או 'איני יודע', מעולם לא לשקר, בספרו אורחות יושר בערך הראשון שבספר, הוא מארים אודות מידה זו, ובתוך הדברים מביא מחז"ל, שמי שרגיל לדבר אמת, מן השמים שומרים ודואגים שכל דבריו יתקיימו אפילו אם אינו מכין למה שאומר, כי הרי כל דיבוריו חייבים להיות אמת, בסוף הדברים מביא הרב את המעשה המוזכר במסכת כתובות, באשתו של רב שתמיד היתה עושה הפוך ממה שאומר, עד שבא בנו ואמר לה לעשות ההיפך ממה שאמר לה רב, וממילא עשתה כרצונו של רב, הרב מקשה על כך, כיצד לא חשב רב על העצה הזאת, והרי בודאי שהיה מותר לו לשקר בכהאי גוונא, שהרי אשתו נשתבשה דעתה עליה, הרב מתרץ, שרב היה כל כך דבוק במידת האמת עד כד כך שלא עלה בדעתו לומר מילת שקר מפיו, יהודי שקרא את הדברים, פנה אל הרב בשאלה: 'איני מבין, והרי היה מותר לו, וא"כ אי"ז נקרא 'שקר' בכלל, מה תירץ הרב?', הרב ממש לא הבין את הקושיא, 'הרי זה מה שכתבת, שבכלל לא עלה על דעתו לומר דבר שאינו אמת', אותו יהודי הקשה שוב ושוב הרי זה לא 'שקר', והרב במידת האמת שלו לא הבין כלל את הקושיא, 'מי שלא מדבר שקר, לא עולה בדעתו בכלל מחשבה כזו', כנראה יש מושגים שלא כל אחד יכול להשיג.

ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'.

ג. אם התפילה לא הועילה אין להצטער יותר על זה מאחר שעשית את שלך ובהדי כבשי רחמנא למה לך, ואין נכון כלל לדבר בענין זה ולא לעסוק איתו.

ד. קודם יהיו לרצון מותר לבקש כל מה שלבו חפץ.

ה. בענין תפלה בכונה יש להתאמץ ביותר בפרט לשמוע פירוש המלות ומחשבות זרות הולכות בהמשך הזמן בסייעתא דשמיא.

ו. העיקר לבקש על עצמו הרבה והבא לטהר מסייעין אותו.

צידקותו של הרב היתה ניכרת, גם בדקדוק ההלכה המיוחד להפליא שהיה לו, גם בהלכות הכתובות במפורש, היה מדקדק עד קוצו של יו"ד, כל מילה של המשנ"ב היתה בעיניו כפנינה, את זה גם אפשר לראות בספרו הבהיר 'שונה הלכות', שם דקדק בכל תג ואות של המ"ב וביישוב דעתו במקומות שנראה כסותר את דבריו, גם את הנהגות החזו"א מזכיר שם כסדר, ולא רק בזה, אלא דקדוק ההלכה של הרב, היה ניכר גם בהנהגות המוזכרות בגמ' והם בכלל 'דינא דגמרא', הרב היה מקפיד בהם מאוד, חלקם מן הדוגמאות שלפנינו.

פעמים רבות כאשר היה טועם הרב איזה מאכל כאשר כבר היה יושב על מיטתו לפני שהלך לישון, היה קם והולך ד' אמות, על אתר היה אומר: 'הרי כתוב בגמ' (בבא מציעא ק"ג ב'), שאסור לישון מיד אחר האכילה'.

הגר"מ ברזם שליט"א, אחיינו של הרב, סיפר את המעשה הבא: באחד מן הימים הגיע הרב אל אימי שתחי', כדי שתתפור לו את המתלה של החליפה, אימי תיקנה את זה מיד, למחרת הגיע שוב הרב, עם אותה החליפה וביקש לתקן שוב את המתלה, אימי ראתה שהמתלה קרוע באופן מכוער, היא התפללה ושאלה אותו, 'מי הורס לך את זה כך בכל יום', הרב ענה לה בפשטות: אתמול היה ראש חודש, ואני שכחתי מזה, והבאתי לך לתפור את זה, אני אינני רוצה ליהנות מדבר שנעשה באיסור, לכן תחכתי את זה, ועכשיו תתפרי שוב'.

שח בנו חביבו הגרי"ש שליט"א: 'אבא היה מקפיד שנים רבות על המנהג לשרוף את הלולב בשריפת חמץ, מנהג זה היה בנפשו, פעם נאבד הלולב, אבא יצא מביתו בשעת לילה מאוחרת, כדי לחפש את הלולב האבוד, אחרי החיפוש עלה לבית, כאשר הגעתי לבית, הוא אמר לי: 'היום הלכתי למטה לחפש את הלולב, זה היה מאוחר, ופגש אותי איזה מישהו לא נורמלי כל כך, עד שהצלחתי להיפטר ממנו, כנראה באמת הגמ' צודקת 'אסור לתלמיד חכם שילך יחידי בלילה', אבא תלה את זה בדינא דגמ' בברכות (נ"ד ב'), ועי' חולין צ"א א' ופסחים ק"ב ב'), שתלמיד חכם לא יוצא לבד בלילה'.

בסעודות השבת של הרב, היו רגילים להביא קומפוט בסוף הסעודה, פעמים כאשר היו מביאים להרב קומפוט, לא היה מתחיל לאכול, כששאלו אותו לסיבת הדבר הוא ענה מיד: 'הרי בגמ' כתובות (ס"א ב') מבואר שאם אוכלים משהו, והאורח לא מקבל, הוא יכול להתאווה לזה מאוד ולהגיע לידי סכנה, אז עד שכולם לא אוכלים, אני איני יכול לאכול', גם כאשר הסבירו להרב, שבאמת המסובים בשולחן אינם חפצים כרגע בקומפוט, לא נחה דעתו עד שהביאו לכולם.

את המעשה הבא סיפר הרב בעצמו: 'האירוסין שלי היו בל"ג בעומר, ביום ל"ג בעומר לפני השקיעה, התחלתי להסתפר, לכבוד השמחה, באמצע שקענה החמה, עצרתי מלהסתפר, כי הרי אסור להסתפר, עד שהחזו"א פסק, שאם התחלתי אפשר להמשיך גם אחרי השקיעה' כך היתה בעיניו ההלכה חשובה, אם צריך להפסיק אז מפסיקים, על אף שהסתפרות היתה מוזרה ומשונה ביותר, להלכה זה לא משנה, [לאחר המעשה קבע הרב את הדברים בקונטרס הזכרונות בתורת פסק מהחזו"א, ראה במדור 'חזון שיח' לעיל].

הרה"ג רבי אברהם אריה גורא שיבלחטי"א, עם רבינו זצוקללה"ה בעידנא דחדוותא

ענוה

קוראים לך, וגם יוצאים עם סוכריה, רבבות ילדים שהיו נבחרים בכל יום על דפי גמרא, ופרקי משניות, והרב בסבלנות אין קץ יושב ובוחר, ולבסוף גם נותן מילה טובה ומעודדת, על היקף הידיעה שלהם,

ענוה מיוחדת היתה לו להרב, עינינו ראו ולא זר בקבלות הקהל, הומות אדם, איך שהרב מתייחס לכל אחד באופן אישי, ועל אף המילים הבודדות, והמבט הקצר, היה יחס חם לכל אחד, ילדים לפעמים היו מתקבלים בשאלה, 'איך

אומר: 'נו, הרי הגמ' הבטיחה, מה זה נוגע אליי, הכל היה בבחינת 'וענוותך תרבי'.

כשהוציא הרב את ספרו שקל הקודש, היה צריך עזרה וסיוע בהבנת תכונות השמים, בישיבת סלבדוקא, יש אברך ת"ח בשם הרב הסגל שליט"א, שחיבר ספר על כך, הרב הטריח את עצמו לעלות לביתו, על אף שהיה בזה טירחא.

וכה שח הרב באחת מן ההזדמנויות: 'שמות הספרים שלי וכן עמוד השער בספר הכל היה כפי קבע אבא, אבא בעצמו כתב את הכל, המשיך הרב והסביר: 'לכן הספרים שיצאו בחייו היה כתוב עליהם 'הרב חיים קניבסקי', וכששאלתי את אבא, 'הרי אינני רב', ענה לי אבא: 'אי"ז כבוד התורה שלא כתוב הרב' אבל בספרים שיצאו אחרי פטירתו כבר השמטתי את המילה 'הרב', כי הרי אינני רב'.

הג"ר ראובן פיין זצוק"ל שהתגורר בבנין הסמוך להרב, התבטא פעם אחת בפני משפחתו, עוד שנים רבות לפני פטירת הסטייפלער, וכה אמר: 'איני מבין למה אנשים לא באים לשכן שלי, אני כל דבר הולך אליו שכולו רק תורה, אבל באמת, מחמת ענוותנותו, כל עוד שאביו חי אינו מראה כלום ונחבא כללים, אבל תראה עוד, שאצלו יהיו עוד יותר הרבה אנשים מאשר אצל אביו'.

במכתב שכתב הרב זצוק"ל בהיותו חתן לגיסו הגר"ש אלישיב שליט"א, הגיב לו ככל הנראה על תארים שכתב לו בפתיחת המכתב: 'ובענין מכתבך בראשונה עלי להעיר על השורה הראשונה שלך שלפ"ד כולה מיותרת ויש בזה גוזמא יתרה ואבקשך לימנע מזה ומחזקא לך טיבותא, די במילים אלו לתאר את סלידתו מתארים ושמן של כבוד.

אבא

ממש, חלקם היו שגרו ממש בתוך ביתו, וחלקם שהיו סועדים על שולחנו בשבת קודש, וחלקם שהיו מגיעים לעיתים קרובות, המכנה המשותף שבין כולם, היא החיבה המיוחדת שרחש להם הרב, בשל מצות התורה המיוחדת לשמח את ליבם, תמיד כאשר היה ילד יתום, היה הרב מגלה רגישות מיוחדת, שואל לשמו, ומלטף את לחיו.

וכה שח אחד מן היתומים ששהו בבית הרב: בליל בדיקת חמץ נכנסתי להרב, באותה העת הייתי בתוך שנת האבל על אבי, שאלתי את הרב, איזה שאלה בענייני תענית בכורים, ובענין סיום מסכת, מכיון שאני בעצמי בכור, הרב בענוותנותו ענה לי בחיבבות: 'מחר בבוקר, אני עושה סיום כאן בלדרמן, תוכל לבוא לשם ותוכל לאכול', ככזו ענוה ופשטות, ברכות ובנועם, זה היה בשבילי הכבוד הכי גדול, הרב הזמין אותי לסיום שלי, כמובן שהרב לא ראה בזה פחיתות כבוד, אדרבה זו היתה מהותו, ענוה, ענוה, ענוה.

גם ארגונים המסייעים ליתומים היו זוכים להתקבל אצלו בכבוד, ואלמנות רבות היו שולחות דרך ילדיהם את ספקותיהם, כאשר הרב היה מאזין בקשב רב, ומשיב בכובד ראש לספקותיהם, "יתומים היינו ואין אב"

הגר"י אפשטיין שליט"א, נהגו האישי של הרב ומשמשו הנאמן, מזה כשלושים וחמש שנה, סיפר, שכאשר היו הולכים ללויה וכד', הרב היה רגיל ללמוד בגמרא בהיתה עמו תמיד בנסיעות, כאשר ראה שכולם מסתכלים לעבר רכבו, הרב סגר את הגמ', ואמר לו: 'לא צריך ללמוד כשכולם רואים'.

עוד הוא מספר שבאחד השבתות, בשבת בה יוצאת הקריאה, שקרא הרב בתור נער בר מצוה, ביקשו להעלות את הרב לתורה, והעלו אותו למפטיר, לאחמ"כ הציעו, שאולי הרב יקרא את המפטיר, לאחר התפילה, נימק זאת הרב בפני משמשו: 'יכולתי לקרוא וידעתי לקרוא, אבל לא רציתי שישוחו בי'.

כשהיו מגיעים לבקש מהרב הסכמות והמלצות עבור גיוס כספים בחו"ל, היה אומר פעמים רבות: 'מי בכלל מכיר אותי באמריקה', כך היה משוכנע בדעתו, שאף אחד לא מכירו בכלל, ומה מכתב שלו יכול להועיל.

באחד הלילות, כאשר קם הרב ממנוחתו, ללמוד תורה, פנה לבנו חביבו הגר"ש שליט"א, ואמר לו: 'עכשיו סיימתי מסכת הוריות, והפטיר 'המסכת הכי קטנה, כמו שאני הכי קטן', הגר"ש שליט"א, השיב לו מיד: הרי אתה הכי גדול שיש היום בדור, מכל העולם מגיעים אליך שאלות, אך הרב בשלו: 'אני יודע את האמת, אתה לא, כך היתה דרכו של הרב.

כאשר היו מגיעים להרב, אנשים שביקשו ברכה או עיצה לישועה, וברכתו ועצתו של הרב התגשמה, היו פונים להרב ואומרים לו בשמחה, 'הנה הברכה הועילה', הרב היה משיב בפשטות: 'הרי זה גמ' מפורשת (ברכות ז' א) אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך, לפעמים היה מוסיף בנימה של ענוה, ואומר 'וכמה שיותר הדיוט יותר טוב', ליהודים שהיו מבקשים עצה לזש"ק, היה אומר את דברי הגמ' בשבועות (י"ב ב) להבדיל על היין, [וזה היה חידוש של הרב, שדברי הגמ' אמורים דוקא בין], וכשהיו אומרים שנתקיימה עצתו, היה

על היותו של הרב אבא לילדיו, די לנו במבט עין קצר, לעבור על ההספד שבראש הגליון, על סדרי הלימודים הקפדניים של הרב עם ילדיו, והיה מכה על קודקודם ואומר להם 'גידלו', כתוספת לדברי ההספד, יש בנותן טעם לספר על המבחנים אותם היו עורך לילדיו, מהם שנדפסו בספר 'אגרות וכתבים - דרך אמונה', את המבחנים היה עושה הרב בשני שלבים, מבחן אחד על כל מסכת ומסכת, מהעניינים המוזכרים בה, ועוד מבחן נוסף, על כל מסכת - מעניינים הקשורים למסכת אבל לא כתובים בה בכלל, הרב היה מומחה מיוחד במינו למצוא את הדינים הקשורים למס' ברכות, למשל, אבל אינם כתובים בה, כך היה עושה מבחן ועוד מבחן, שאר הדברים הרי הם מפורטים בהספד שלמעלה.

מלבד מה שהיה הרב אבא לילדיו, היה גם אבא לילדים יתומים שראו בו כאביהם

סבא

אחד מנכדי הרב זצ"ל מדבר עם הסבא בלימוד

סבא קרא לשנינו, הוציא שופר מן המגירה הסמוכה, ואמר לנו: 'נו, תתקעו בשופר', לאחר שתקענו, סבא אמר לי: 'תגיד לאבא שילמד אותך לתקוע', כך בעדינות, הוא היה מנצל את השובבות שלנו, להחדיר בנו את חביבות המצוות, גם כילדים קטנים'. נכדים שהיו כותבים ספרים, או אפילו חידו"ת בדפים בודדים, הרב היה עובר על זה, לפעמים היה כותב: 'יפה',

הרב, מלבד היותו כל כולו למען הכלל, בשונה ממה שחושבים כולם, היה גם אבא לילדיו וסבא לנכדיו באופן יוצא מן הכלל, מלבד סעודות השבת - בהם היו מוזמנים - הן בחיי הרבנית והן לאחר פטירתה, בכל שבוע ילד אחד יחד עם צאצאיו, ובחגים, היה לכל משפחה את הקביעות שלה, בשנים קדמוניות, כשאר הרב היה נוסע לסנדקאות בכל הארץ, פעמים שהיה מבקר את נכדיו שלמדו בישיבות סמוכות למקום הסנדקאות.

הרב היה בוחן את נכדיו מפעם לפעם, גם כאשר הנכד לא היה יודע, הרב היה מפטיר בחום וברכות: 'כנראה עוד לא הגעתם לשם'.

שח נכדו של הרב הרה"ג רבי שלמה קניבסקי שליט"א: 'באחת הפעמים שרצה סבא אותי ואת אחי משחקים ומשתוללים, היה זה בימי חודש אלול,

מספריו וכד', נכדו של הרב הרה"ג רבי יעקב ישראל צביון שליט"א מספר שבאחד השנים בעת בה היה ה'שומר' של הרב בערבי שבתות, הרב קרא לו ונתן לו ספר במתנה, על הספר בתחילתו כתב את האותיות: 'ש"ש', לפיליאתו, מה פשר הראשי תיבות הללו, השיב לו הרב: 'שכר שימור'.

בשמונת ימי החנוכה, היה לו להרב מנהג מיוחד - לבקר בכל בתי ילדיו, שגם הם - בלע"ר - שמונה במספר, הרב היה מבקר בבית כל אחד מילדיו, כאשר הוא משוחח עם בניו או חתניו וילדיהם בדברי תורה, הרבנית היתה נותנת דמי חנוכה, הביקור כמובן היה קצר, אבל גם הוא היה מותיר רושם עז עליהם.

מנהג מיוחד היה לו להרב זצוק"ל, לבקר את כל אחד מנכדיו לאחר החתונה בביתם, בהזדמנות זו היה הרב זצוק"ל מביא כמתנה את כל ספריו, כאשר הרב זצוק"ל לא מדלג על אף נכד, ממש עד שנותיו האחרונות, הנכדים היו שואלים אז שאלות בענייני מזוזה, והרב זצוק"ל היה פושט את ספיקותיהם.

הביקורים האלו הותירו רושם עז לבית החדש שנבנה, כשהרב זצוק"ל על אף הזמן הקצר שעמד לרשותו, ידע לנצל כל רגע, ובד בבד לערוך ביקורים אלו בבתי נכדיו, תמידין כסידור.

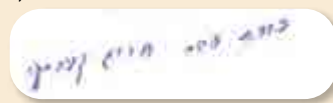
ולפעמים היה מוסיף איזה הערה קצרה, ובדרך כלל היה חותם בברכה: 'כברכת סבא חיים קניבסקי', כך היה מעודד לכתוב עוד ועוד דברי תורה.

בבר מצווה של נכדיו היה מקפיד הרב להופיע, כמו בכל שמחה, כמו כן בחתונות ועוד שמחות, הרב היה מקשיב בקשב רב לדרשת חתן הבר מצווה בשלימות.

גם נכדו של הרב, בעת שהיו מגיעים לגיל מצוות היו זוכים לברכתו, ובנוסף לסידור שהיה ניתן להם במתנה עם הקדשה מיוחדת.

מלבד כל זאת, פעם אחת בשנה היה רגיל הרב להאריך בתפילתו, היה זה בתפילת ערבית של ליל א' דראש השנה, אז היה

הרב תופס במחברת דקה, ובה שמות כל צאצאיו, מסודרים לפי המשפחות, ומתפלל עבור כל נכדיו שם אחר שם בפרטות, תפקידים רבים היו לנכדים, שרצו לשהות יותר במחיצת הסבא, האחד היה שומר בערב שבת, בעת שהרב היה עסוק בלימודו, וחשש 'שמא יטה את הנר', השני, היה ממונה לשנות את הכוס של הבדלה במוצאי שבת, השלישי, היה עוזר בבדיקת חמץ, ועוד שלל תפקידים, בזמנים שונים היה הרב מכיר להם טובה על כך, בנתינת אחד

ובדרך כלל היה חותם בברכה: 'כברכת סבא חיים קניבסקי'

תלמיד

שהיה מעז לזלזל בפסקיו, היה הרב בז לו עד מאוד, הרב היה רגיל לספר את המעשה, שבשעת לוייתו של החזו"א, היה שם בחור ששאל בזלזול, 'מדוע יש פה לוייה גדולה, מה מיוחד פה כל כך יותר מכל אדם שנפטר', מיד בא עקרב ונשכו, עד כדי כך שהיה זקוק לטיפול בבית חולים, לקיים מה שנאמר (אבות ב' ט"ו) 'ועקציתן עקיצת עקרב'.

פעמים שנשאל הרב אם החזו"א כתב ממנו איזה ד"ת בספרו, הרב השיב: 'הוא כתב שאלה ממני, אבל לא כתב שזה אני, אלא כתב נשאלתי, ועל אתר פתח הרב, והראה את הדף שבתמונה הבאה, לימים, סימן הרב את שאלה זאת, למען תהיה לו לזכרון, שהוא שאל את זה.

בשעת המלחמות אשר היו בשנים האחרונות, וגם קודם לכן, הרב היה איתן בדעתו שהבטחת החזו"א, עודנה עומדת, ובעיר בני ברק 'לא יפלו פצצות', בשנת ... כאשר התחזקה המלחמה אז, הרב שב וקרא במכתב מיוחד, שאין ממה לפחד, כך נתן רוגע בליבם של אלפי התושבים, והעביר את ההרגשה שכאן בבני ברק עדיין גרים בצילו של החזו"א, מילים ספורות אלו ש'בבני ברק לא יפלו פצצות' היו בעיניו כמילים שנאמרו מפי אורים ותומים.

אך למותר להזכיר, שאת ספרו הגדול ביותר של הרב, חיבור ה'דרך אמונה', ביסס הרב על שיטתו של החזו"א, ומטרתו היתה להחדיר את פסקיו של החזו"א, למען יהיו מחודדים בפי הלומדים, בכל ענייני זרעים, וכפי שכתב בהקדמתו.

התבטלותו של הרב היתה גם כלפי אביו מרן בעל הקה"י, וכך מתאר בפנינו בנו חביבו הגרי"ש שליט"א: 'באמת מצות כיבוד או"א, היתה חביבה מאוד אצל אבא, בחיי אביו היה נוהג הרב, שלא לענות על שאלות בהלכה, וחשש שמא הוא מורה הוראה בפני רבו, וגם בזמנים בהם הפסיק אביו לענות על שאלות בהלכה, אפ"ה הרב סירב לענות, רק לכשנפטר התחיל הרב להשיב, וגם בזה בענוותנותו מוסיף תמיד שלא לסמוך עליו להלכה.

כל שם ושם שקראו אבא ואמא לילדיהם היו מתיעצים או עם סבא הסטייפלער, או עם סבתא הרבנית פעשא מרים ע"ה, ועל פיהם ישק דבר, בכל נסיעה שהיה נוסע אבא מחוץ לעיר, היה נכנס לבקש ברכה מסבא, בלי זה הוא פשוט לא היה יוצא, ולא זו בלבד אלא גם הקדמת ספריו של אבא, בחלק מהם היה מוסיף סבא משלו, האותיות המודגשות שבהקדמה לדרך אמונה, הם מסבא למיטב זכרוני, גם על שמות הספרים היה מבקש את עצתו ודעתו של אבא.

כמו"כ בכל יום היה נוהג הרב לעלות לסבא, גם במוצאי צומות היה עולה לדרוש בשלומו, כל ליל יו"ט בזמנים בהם סבא היה מתפלל בבית, אבא היה עולה אחרי התפילה לאחל "גוט יו"ט", גם שמחות של ילדיו, סגירת וורט וכד', היו בביתו של סבא, כך פשוט היה מבטל את כל כולו לסבא.

כשסבא נפטר, ראינו בעינינו, את צערו הגדול, סבא נפטר בשבת, כל השבת אבא לא בכה, אך יצאה השבת, ונחלי דמעות זלגו מעיניו, ובכה ממש בקול גדול, והתייפח רבות, ראינו אז את הקשר המיוחד, וההתבטלות העצומה שרחש לו בחייו

הרב מלבד היותו רב ומנהיג לעדה כולה, היה גם תלמיד, כל חייו הרגיש וחש בכל ישותו, תלמיד מובהק למורו ורבו מרן בעל החזו"א זצוקללה"ה, ושל אבין מרן בעל הקה"י זצוקללה"ה, בנו חביבו הגרי"ש שליט"א, שב ומדגיש בכל עת: 'כל אימרה, או איזה הלכה שנאמרה בשמו של החזו"א, היתה בעיניו כחמורה שבחמורות בחינת חביבין דברי סופרים יותר מיינה של תורה', בקונטרס מיוחד שכתב לעצמו, סיכם הרב לעצמו, בפרטות, את ההלכות וההנהגות הרבות שראה או שמע מפי אנשים נאמנים, מהחזו"א, קונטרס זה היה יקר, ומידי פעם כאשר היתה מתעוררת שאלה, היה מעיין בו, הרב אף דאג שלכל ילדיו, בניו וחתניו, יהיה להם את הספר ברשותם בבית, אך בארון סגור ושומר היטב, טעמו ונימוקו היה, שאין לסמוך על זה כספר הוראות, כי חלק זה ממה ששמע מאחרים, וגם על מה שראה בעצמו אין לסמוך, כל כך פחד מכך, כל זה כמובן ממידת ענוותנותו, ברבות השנים כבר נתן הרב רשות לכמה וכמה מתלמידיו להדפיס זעיר פה וזעיר שם, ואף הוסיף תיקונים על ספר זה, אך עדיין חלקים רבים מן הספר שעדיין לא נדפסו.

את גודל חביבותו של הרב לקונטרס זה, בגלל ההוראות שהיו כתובות בו, מרבו הגדול החזו"א, ניתן להמחיש במעשה הבא, כפי שסיפר בנו חביבו הגרי"ש שליט"א: 'כאשר היה הספר בכתב יד, אבא הרי מעולם לא הוציא את זה משום שחשש שמא אין הדברים נכונים כ"כ, הוא גם לא היה נותן לאיש לגעת בזה, ורק כשהיו שואלים אותו על איזה הנהגה מהחזו"א היה הולך למגירה ובודק ועונה, עד שאני הלכתי וצילמתי לו את הכל, לאחמ"כ אחד מידידי, הלך והקליד את כל הספר בטו"ט, אבא מאוד מאוד שמח, אותו ידיד ביקש לזמן רב להיפקד בילדים, והיה צריך ישועה גדולה, כשהביא את הספר ערוך בצורה מסודרת, חשב ששעה זו עת רצון, הגיע יחד עם אשתו, וביקש לאבא שיברך אותו, אבא בירך, מיד לאחר תשעה חודשים נולד לו בן, ואת הסנדקאות הביא לאבא לעשות, וזה היה מופת גדול, בזכות עריכת והוצאת הספר וברכתו של אבא, גודל החביבות המרובה להוראות הכתובות עלי גליו בספר מכורך ויפה, והשמחה שהיתה להרב באותה העת, הביאו לישועה הגדולה.

מלבד זאת גם החזו"א רחש הערכה עצומה להרב, עד כדי כך שבהיותו בגיל השידוכין, כתב במכתבו - העוסק בהצעת שידוך להרב - שהרב הוא 'מרא דכולא תלמודא', גם על ספרו של הרב 'נחל איתן', אותו הספיק להוציא בחיי החזו"א, כתב ע"ה החזו"א כמה הערות שנדפסו בראש הספר.

הרב תיאר לא פעם את ההרגשה אחר פטירת החזו"א, כמה היה קשה עליו הלימוד באותם ימים, ואעפ"כ היה לומד ברצף, על אף שהיה קשה להתרכז.

בכל חייו חש הרב התבטלות מוחלט כנגד פסקיו של החזו"א, וכל מי

הרב זצ"ל ציין בגליון החזון איש שלו 'נשאלתי בעזה"י

מהנעשה והמתחדש בעניני דיומא

כמידי שנה עם סיום מבצע השנתי של לימוד המשניות, בארגון "זכרון חנה" בוחרים מתוך 20,000 ילדים את הילדים המצטיינים ביותר שלמדו ושינו את המסכתות, למבחן בבית מדרן ורבנן שליט"א.

השנה עם סיום מבצע לימוד מסכתות פאה ובכורים הילדים הכינו עצמם למבחן אצל הרב זצוק"ל ולדאבון לב נטרפה השעה וסדרי עולם נשתנו בעקבות פטירתו הפתאומית של הרב זצוק"ל.

עם מלאת השלשים לפטירת הרב זצוק"ל החליטו בארגון משניות הארצי "זכרון חנה" להביא את הילדים לבית הרב זצוק"ל לבחינה ע"י בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א וכן לבחינה בבית חתנו הגר"ש שטינמן שליט"א. לרגל ריבוי המצטיינים בשנה זו, פוצל המבחן ליומיים נפרדים.

כתקנת הרב זצוק"ל השתתפו אלפי נבחנים במבחן החדשי השביעי 'קנין שביעית' שע"י 'שיח אמונה' וידרשו. המבחן בתחילת חודש אייר התקיים על פרק ז' ממשניות שביעית עם דברי הרמב"ם בהלכות שמיטה ויובל ברמב"ם וה'דרך אמונה'. במקדי המבחנים וחלקן חוברות הלימוד המיוחדות ובהם חומר הלימוד לחודש אייר ובראשם נשפי דמע על הסתלקותו של הרב זצוק"ל שלבששתו וכתקנתו נוסדה תוכנית 'קנין שביעית'.

בימים הקרובים צריך להפציע ממכשכ הדפוס גליונות הספר החדש 'דעת נוטה' ובו תשובות נבחרות שהשיב הרב זצוק"ל מסודרות על סדר חומש במדבר. תשובות הרב המופיעים בסדרת 'דעת נוטה' עליהם סמך הרב זצוק"ל את ידו, נערכים בעמל רב מזה שנים ארוכות על ידי חברי המכון שנתמנו ע"י בנו הגר"ש שליט"א, כשהם משלימים מתורת הרב זצוק"ל מכתביו וממה ששאלו מפיו זצוק"ל בביאור הדברים. עם הופעת הספר, ניתן יהיה להשיגו, בכניסה לבית הרב זצוק"ל ובחנויות המובחרות.

424,368 דפי גמרא, שהינם 6413 מסכתות בתלמוד בבלי, נלקחו על ידי רבבות עמך בית ישראל, שקבלו על עצמם את לימוד הגמרא לעילוי נשמת הרב זצוק"ל, בפרוייקט מיוחד שעל ידי מכון 'שיח אמונה', להשיב ולהכיר טובה להרב זצוק"ל, באהבה שאהב את התורה, וכעת לאחר הסתלקותו ליכות את נשמתו בזכות התורה. להצטרפות וקבלת דפי גמרא ומסכתות יש לפנות לשלמסר 073-347-8888.

ביום ראשון פסח שני התקיים סיום מסכת ברכות בשיעורי הירושלמי הנמסרים לע"נ הרב זצוק"ל על ידי בנו הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א בבית המדרש 'לדרמן', בכל יום לאחר תפילת מנחה. ביום שני התחילו בשיעור בלימוד מסכת פאה. השיעור היומי מתקיים מלבד השיעור הקבוע בכל מוצאי שבת קודש בבית הרב זצוק"ל כשתלמידי הרב זצוק"ל ובני המשפחה מקדישים את הלימוד לשובת נשמת הרב זצוק"ל.

כרבת לומדים כבר הצטרפו לסדרי הלימוד והחיוזוק של 'שיח התורה' ומשתתפים בעשרות ההגרלות מידי יום. כידוע בפעילות מכון 'שיח אמונה', לע"נ הרב זצוק"ל הוקם מפעל 'שיח התורה' בשבעת אגפי לימוד וחיוזוק, ועם פתיחת זמן הקיץ בהיכלי התורה, נרשם ביקוש גדול וגלי הצטרפות גבוהים, להצטרף לסדרי החיוזוק והלימוד של 'שיח התורה', להשיב טובה להרב זצוק"ל בלימוד וחיוזוק ע"י המפעל הגדול 'שיח התורה' שהוקם לעילוי נשמתו הטהורה על ידי מכון 'שיח אמונה', בסדרי לימוד בכמה דרכים, לפי טבעם ורצונם של הלומדים.

מאות תלמידי הת"תים מכל רחבי הארץ הגיעו לבית הרב זצוק"ל להבחן אצל בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א, וכן לביתו של חתנו הגר"ש שטינמן שליט"א, למבחן מקיף על מסכתות פאה ובכורים שנלמדו בשנה האחרונה במסגרת ארגון משניות הארצי "זכרון חנה".

מה נהדר

מראות הוד משולחנו של הרב זצוק"ל בימים אלו

מצבת הרב זצוק"ל עם שמות חיבוריו הגדולים

בשיעור הירושלמי הנמסר מידי יום בבית המדרש לדרמן לע"נ הרב זצוק"ל ע"י בנו הגר"ש שליט"א התקיים החודש סיום מסכת ברכות ופתיחת הלימוד במסכת פאה

מאות מצטייני ארגון 'זכרון חנה' בבחינה על מסכתות פאה ובכורים בבית הרב זצוק"ל ע"י בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א

בבית הרב זצוק"ל התקיים סיום המחזור החמישי של רמב"ם הלכות שמיטה ויובל ב' הלכות כל יום כתקנתו זצ"ל, בהשתתפות רבני קו 'דרך אמונה' הגרמ"י שניידר שליט"א ועוד, המוסרים שיעורים תמידין כסדרן

מקום תפילתו של הרב זצוק"ל בבית המדרש 'לדרמן' עומד מיוותם, עם חלק מספריו וחבוריו

מכון 'שיח אמונה'

להאדרת ספרי מן רשכבה"ג הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

טל: 03-30-77700 < פקס 072-2606425

שלמסר לשמיעת שיעורי השמיטה

מהגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א

03-308-5000

להרשמה לקבלת העלון se3077700@gmail.com

נדבת

אחד המיוחד מתלמידי הרב זצוק"ל

שזכות התורה של הרב זצוק"ל

תעמוד לימינו לברכה והצלחה

